

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансового аналізу та аудиту

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Організація та методика контролю грошових потоків
суб'єкта господарювання**

**Студента 2 курсу, 5 м групи
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
спеціалізації «Фінансовий
аналіз та аудит»**

**Лещенко
Микити
Олександровича**

**Науковий керівник
д.е.н., доцент**

**Гордополов
Володимир
Юрійович**

**Гарант освітньої програми
д.е.н., доцент**

**Назарова
Каріна
Олександрівна**

Київ 2019

Київський національний торговельно-економічний університет
Факультет обліку, аудиту та інформаційних систем
Кафедра фінансового аналізу та аудиту
Освітній ступінь «Магістр»
Спеціальність «Облік і оподаткування»
Спеціалізація «Фінансовий аналіз та аудит»

Затверджую

Зав. кафедри _____

« ____ » _____ 201__ р.

Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Лещенко Микиті Олександровичу

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи

Організація та методика контролю грошових потоків суб'єкта господарювання
(на матеріалах ПП «Карго Сервіс»)

Затверджена наказом ректора від «_18_» _____ січня _____ 2019 р. № 140

2. Строк здачі студентом закінченої роботи__01 листопада 2019 р.____

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

Мета роботи є дослідження стану контролю грошових потоків транспортних підприємств, а також розробка пропозицій щодо його удосконалення на основі застосування сучасних технологій обробки економічної інформації.

Об'єкт дослідження: є грошові потоки транспортних підприємств та контроль операцій із ними.

Предмет дослідження: є організація і методика контролю грошових потоків транспортного підприємства.

4. Консультанти по роботі із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Наукові засади контролю та аналізу грошових потоків транспортних підприємств

1.1. Економічна сутність та складові грошових потоків транспортних підприємств

1.2. Місце і роль контролю грошових потоків в системі управління транспортного підприємства

1.3. Сучасний стан та основні тенденції розвитку транспортної системи в Україні

Висновки до розділу 1

Розділ 2. Інформаційне забезпечення контролю грошових потоків транспортного підприємства

2.1. Економіко-правовий аналіз нормативної бази та огляд спеціальної літератури з питань дослідження

2.2. Облік як інформаційна база аналізу і контролю грошових потоків транспортних підприємств

2.3. Оцінка стану внутрішнього контролю грошових потоків транспортного підприємства

Висновки до розділу 2

Розділ 3. Організація і методика контролю грошових потоків транспортного підприємства

3.1. Організаційно-інформаційна модель контролю грошових потоків підприємств

3.2. Аналітичні процедури контролю грошових потоків транспортних підприємств

3.3. Контроль грошових потоків транспортних підприємств та шляхи його удосконалення

Висновки до розділу 3

Висновки і пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

6. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускного кваліфікаційного проекту(роботи)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Написання наукової статті за темою дослідження	27.09.19 р.	27.09.19 р.
2	Написання 1 розділу роботи	25.06.19 р.	25.06.19 р.
3	Написання 2 розділу роботи	02.09.19 р.	02.09.19 р.
4	Написання 3 розділу роботи	11.10.19 р.	11.10.19 р.
5	Написання вступу та висновків	25.10.19 р.	25.10.19 р.
6	Представлення роботи на кафедрі	01.11.19 р.	01.11.19 р.
7	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи	12.11.19 р.	

7. Дата видачі завдання « ____ » _____ 201__ р.

8. Керівник випускної кваліфікаційної роботи

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Гарант освітньої програми

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи

Грошові потоки підприємства відіграють значну роль в фінансово-господарській діяльності, забезпечують безперервність процесу надання транспортних послуг і є основою економічної стабільності підприємства. Тому одним із найважливіших факторів підвищення ефективності господарювання транспортного підприємства є забезпеченість грошовими потоками, а також раціональне їх використання. Ефективне управління грошовими потоками забезпечується насамперед за допомогою надійної інформаційної системи, основними елементами якої є аналіз і контроль, що обумовлює актуальність дослідження.

У роботі розглядаються питання економічної сутності грошових потоків, досліджуються теоретичні аспекти обліку, контролю та аналізу грошових потоків транспортних підприємств. Розглянуто порядок організації та проведення контролю та аналізу грошових потоків транспортного підприємства з використанням сучасних інформаційних технологій.

Дослідження проведено на достатньому теоретичному рівні із застосуванням сучасних методів обробки економічної інформації, характеризується вирішенням поставлених питань контролю та аналізу грошових потоків транспортного підприємства. Основні положення та висновки роботи відповідають темі та предмету дослідження, достатньо повно розкривають його зміст. Пропозиції щодо удосконалення організації та методики контролю та аналізу грошових потоків мають практичну цінність і можуть бути застосовані в транспортних підприємствах.

Випускна кваліфікаційна робота Лещенко М.О. на тему «Організація та методика контролю грошових потоків суб'єкта господарювання» відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до захисту.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист

(ПІБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота студента

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри

(підпис, прізвище, ініціали)

«_____» 201____ р.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Наукові засади контролю грошових потоків транспортних підприємств	6
1.1. Економічна сутність та складові грошових потоків транспортних підприємств	6
1.2. Місце і роль контролю грошових потоків в системі управління транспортного підприємства	11
1.3. Сучасний стан та основні тенденції розвитку транспортної системи в Україні	13
Висновки до розділу 1	18
Розділ 2. Інформаційне забезпечення контролю грошових потоків транспортного підприємства	19
2.1. Економіко-правовий аналіз нормативної бази та огляд спеціальної літератури з питань дослідження	19
2.2. Облік як інформаційна база аналізу і контролю грошових потоків транспортних підприємств	25
2.3. Оцінка стану внутрішнього контролю грошових потоків транспортного підприємства	29
Висновки до розділу 2	34
Розділ 3. Організація і методика контролю грошових потоків транспортного підприємства	35
3.1. Організаційно-інформаційна модель контролю грошових потоків підприємств	35
3.2. Аналітичні процедури контролю грошових потоків транспортних підприємств	40
3.3. Контроль грошових потоків транспортних підприємств та шляхи його удосконалення	47
Висновки до розділу 3	52
Висновки і пропозиції	53
Список використаних джерел	57
Додатки	

ВСТУП

Здійснення практично всіх видів фінансових операцій генерує визначений рух грошових коштів в формі їх надходження та витрачання. Цей рух грошових коштів функціонуючого в часі підприємства являє собою безперервний процес і визначається поняттям “грошовий потік”. Ринкова орієнтація економіки України характеризується більш детальним та вимогливим ставленням суб'єктів господарювання до питань аналізу та контролю грошових потоків.

Особливої актуальності дані питання набувають для транспортних підприємств, так як їх робота в першу чергу залежить від та надходження від їх реалізації грошових коштів. Постійно здійснюючий оборот господарських коштів викликає безперервне поновлення розрахунків з різними підприємствами, організаціями та особами. Від стану цих розрахунків залежить платоспроможність транспортного підприємства, його фінансовий стан та інвестиційна привабливість. Правильна організація розрахункових операцій забезпечує стійкість щодо оборотності коштів підприємства, укріплення в ній договірної і розрахункової дисципліни та покращення її фінансового стану. В свою чергу неефективне управління грошовими потоками може привести до фінансових втрат, а в деяких випадках навіть до банкрутства підприємства. Тому саме контроль грошових потоків повинен забезпечити їх раціональне використання, безпеку їх збереження, попередити та уникнути зловживання підприємства або посадових осіб щодо питань пов'язаних з рухом грошових коштів. Отже, якісне управління грошовими потоками забезпечується насамперед за допомогою надійної системи аналізу та контролю.

Дослідження теоретичних положень та діючої практики організації обліку, аналізу і контролю грошових потоків проводились в працях таких вчених як: Білухи М.Т., Бланка І.О., Бутка А.Д., Бутинця Ф.Ф., Голова С.В., Гордополова В.Ю., Мниха Є.В., Назарової К.О., Осадчого Ю.І., Палія В.Ф., Пушкara М.С., Саблука П.Т., Савчука В.К., Сопка В.В., Фостера Дж., Чумаченка М.Г., Шевчука В.О., Шеремета А.Д. та інших.

Незважаючи на визначні здобутки в дослідженнях цих учених, проблема

практичного впровадження та удосконалення аналізу та контролю грошових потоків для транспортних підприємств розкрита недостатньо. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшого їх вивчення відповідно до нових соціально-економічних відносин, що відбуваються в Україні. Важливість викладених проблем, необхідність їх глибокого теоретичного дослідження і практичного обґрунтування для транспортних підприємств визначили вибір теми наукової роботи, мету, структуру та напрямки, обумовили її актуальність.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження стану контролю грошових потоків транспортних підприємств, а також розробка пропозицій щодо їх удосконалення на основі застосування сучасних технологій обробки економічної інформації.

Предметом дослідження є організація і методика контролю грошових потоків транспортного підприємства.

Об'єктом дослідження є грошові потоки транспортних підприємств та контроль операцій із ними.

Методи дослідження. В процесі дослідження застосовувалися такі методичні прийоми, як аналіз і синтез; абстрагування (для визначення чинників, що впливають на організацію аналізу і контролю грошових потоків); документалістики (для встановлення достовірності досліджуваної інформації); розрахунково-аналітичні прийоми (при проведенні розрахунків та побудови таблиць, графіків, діаграм); моделювання (для розробки загальної та прикладної моделі обліку, аналізу та контролю за грошовими потоками підприємства).

Для досягнення поставленої мети слід вирішити наступні завдання:

- надати економічну характеристику грошових потоків підприємства;
- визначити місце і роль обліку, аналізу та контролю в інформаційній системі управління грошовими потоками підприємства;
- провести економіко-правовий аналіз нормативної бази та огляд спеціальної літератури з питань обліку, аналізу і контролю грошових потоків підприємства;

- охарактеризувати бухгалтерський облік, як інформаційну базу аналізу і контролю грошових потоків підприємства;
- охарактеризувати організацію і планування контролю і аналізу грошових потоків підприємства;
- провести аналіз грошових потоків підприємства;
- висвітлити методику контролю грошових потоків підприємства;
- запропонувати напрями удосконалення обліку, аналізу і контролю грошових потоків транспортного підприємства в умовах застосування комп'ютерних технологій обробки економічної інформації.

Гіпотеза випускної кваліфікаційної роботи полягає у припущенні, що використання комплексу відповідних методів та системного підходу до аналізу і контролю грошових потоків транспортного підприємства дозволить удосконалити інформаційну систему управління та підвищити ефективність прийняття управлінських рішень.

Наукові результати проведеного дослідження полягають у визначенні, та теоретичному обґрунтуванні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням організації та методики аналізу та контролю грошових потоків для забезпечення потреб управління транспортних підприємств України.

Практичне значення полягає у спрямованості на вирішення актуальних проблем ефективного проведення аналізу та контролю грошових потоків підприємств в сучасних умовах господарювання. Висновки та пропозиції, здобуті в процесі дослідження, спрямовані на вдосконалення методики аналізу та контролю грошових потоків. Впровадження методичних розробок і рекомендацій у практичну діяльність транспортних підприємств дозволить забезпечити управління своєчасною та достовірною інформацією, необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень.

Публікації. За темою випускної кваліфікаційної роботи опубліковано наукову статтю «Аналіз грошових потоків підприємств сфери послуг» в збірнику наукових праць студентів «Аналітичні та аудиторські імперативи діяльності підприємств».

РОЗДІЛ 1 НАУКОВІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна сутність та складові грошових потоків транспортних підприємств

Успішне функціонування підприємства в ринкових умовах можливе лише за умов здійснення безперервного руху грошових коштів – їх надходження (приплив) та витрачання (відтік), забезпечення наявності певного вільного залишку на рахунках банку. Здійснення практично всіх видів фінансових операцій підприємства генерує визначений рух грошових коштів в формі їх надходження чи витрачання. Цей рух грошових коштів функціонуючого підприємства в часі представляє собою безперервний процес і визначає поняття “грошовий потік”.

Існує багато визначень грошового потоку:

1. Грошовий потік – це рух ліквідних грошових коштів, тобто їх надходження і витрачання в процесі господарської діяльності.
2. Грошовий потік – це міра ліквідності підприємства. Складається з чистого прибутку та амортизаційних відрахувань.
3. Грошовий потік – це рух грошей в процесі господарської діяльності
4. Грошовий потік підприємства – це сукупність розподілених в часі надходжень і виплат грошових коштів, генеруючих його господарською діяльністю.

На нашу думку під грошовими потоками слід розуміти надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів.

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» дається визначення грошових коштів та їх еквівалентів: грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Для забезпечення ефективного управління грошовими потоками, необхідно класифікувати їх за наступними ознаками [33] (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Характеристика грошових потоків підприємства

1. *Залежно від напрямку руху:*

- вхідний грошовий потік. Він характеризує обсяг надходження грошових коштів в цілому та за окремими джерелами їх утворення
- вихідний грошовий потік. Це обсяги витрачання грошових коштів в цілому та за окремими напрямками використання.

2. Залежно від масштабів обслуговування господарського процесу:

- грошовий потік на підприємстві в цілому. Це найбільш агрегований вид грошового потоку, який акумулює всі види грошових потоків, які обслуговують господарську діяльність підприємства в цілому;
- грошовий потік по окремим видам господарської діяльності підприємства характеризує результат диференціації сукупного грошового потоку підприємства в розрізі окремих видів його господарської діяльності;
- грошовий потік по окремим структурним підрозділам (центрам відповідальності) підприємства. Така диференціація грошового потоку визначає його як самостійний об'єкт управління в системі організаційно-господарської побудови підприємства;
- грошовий потік по окремим господарським операціям. слід розглядати як первинний об'єкт самостійного управління.

3. Залежно від характеру грошових потоків:

- ◆ позитивний грошовий потік. характеризує сукупність надходження грошових коштів на підприємство від всіх видів господарських операцій
- ◆ негативний грошовий потік характеризує сукупність виплат грошових коштів в процесі здійснення всіх видів господарських операцій

4. Залежно від методу обчислення об'єму:

- валовий грошовий потік. характеризує всю сукупність надходження чи витрачання грошових коштів в розглядаємому періоді
- чистий грошовий потік. Він характеризує різницю між позитивними і негативними грошовими потоками в розглядаємому періоді. Чистий грошовий потік є найважливішим результатом фінансової діяльності підприємства і визначає фінансову рівновагу і темпи зростання його ринкової вартості.

5. Залежно від рівня достатності об'єму:

- надлишковий грошовий потік характеризує такий грошовий отік, при якому надходження грошових коштів значно перевищують реальну

потребу підприємства в цільовому їх витрачанні.

- дефіцитний грошовий потік. Характеризує такий грошовий потік при якому надходження грошових коштів значно нижче реальних потреб підприємства в цільовому їх витрачанні.

6. Залежно від методу оцінки в часі:

- теперішній грошовий потік. Характеризує грошовий потік підприємства як єдину співставлену його величину, приведену по вартості до даного моменту часу;
- майбутній грошовий потік. Він характеризує грошовий потік підприємства як єдину співставлену його величину, приведену по вартості до конкретного майбутнього моменту часу.

7. Залежно від регулярності формування в розглядаємому періоді.

- безперервний грошовий потік характеризує потік надходження або витрачання грошових коштів по окремим господарським операціям, які в розглядаємому періоді часу здійснюються постійно по окремим інтервалам даного періоду.
- дискретний грошовий потік. Характеризує надходження чи витрачання грошових коштів, які пов'язані з здійсненням одиничних господарських операцій підприємства в досліджуваному періоді.

8. Залежно від стабільності тимчасових інтервалів формування.

- регулярний грошовий потік з рівномірними годинними інтервалами в рамках періоду, який розглядається. Такий грошовий потік надходження чи витрачання грошових коштів носить характер аньюїтету.
- регулярний грошовий потік з нерівномірними годинними інтервалами в рамках періоду, який розглядається. Приміром такого грошового потоку може слугувати графік лізингових платежів за арендуєме майно за погодженням сторін по нерівномірним інтервалам часу їх здійснення на протязі строку лізингування активу.

9. Залежно від напрямку господарської діяльності:

- грошовий потік від операційної діяльності. Він характеризується грошовими виплатами постачальникам. Одночасно цей вид грошового потоку відображає надходження грошових коштів від покупців продукції.

- грошовий потік від інвестиційної діяльності. Він характеризує платежі і надходження грошових коштів, пов'язаних з здійсненням реального і фінансового інвестування, продажем основних засобів і нематеріальних активів, ротацією довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфелю та інші аналогічні потоки грошових коштів, які обслуговують інвестиційну діяльність підприємства.

- грошовий потік від фінансової діяльності. Він характеризує надходження і виплати грошових коштів, пов'язаних з залученням додаткового акціонерного і пайового капіталу, отриманням довгострокових і короткострокових кредитів, виплатою в грошовій формі дивідендів і процентів по вкладам власників і деякі інші грошові потоки, пов'язані з здійсненням зовнішнього фінансування господарської діяльності підприємства.

Розглянута вище класифікація дозволяє більш ретельно здійснювати облік, контроль, аналіз і планування різних видів грошових потоків на підприємстві, використовуючи при цьому нормативно-правову, періодичну та спеціальну літературу.

Що стосується саме контролю руху грошових потоків на підприємстві, як з боку власника, так і з боку держави, то правове регулювання вносить порядок у контрольні відносини, спрямовує поведінку контролюючих органів, визначає межі їх повноважень. Встановлюючи задачі, обсяги і зміст дій, що виникають при проведенні контролю, нормативно правові акти окреслюють взаємні права та обов'язки всіх учасників контролю, як контролерів, так і тих, кого вони контролюють.

Отже, грошові потоки підприємства є багатоплановою економічною категорією, виступають інструментом оцінки, засобом платежу та заощадження, ресурсом та результатом діяльності підприємства, обумовлюють його поточне та майбутнє фінансове положення. Це рух грошових активів, це система розподіленого у часі надходження і вибуття грошових коштів, їх еквівалентів, що генеруються господарською діяльністю підприємства і супроводжують рух вартості, який пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності, виступаючи при цьому зовнішньою ознакою функціонування підприємства та визначаючи його фінансовий стан і платоспроможність.

1.2. Місце і роль контролю грошових потоків в системі управління транспортного підприємства

Успіх бізнесу безпосередньо залежить від ефективного використання наявних ресурсів в процесі господарської діяльності. Будь-яка підприємницька діяльність складається з трьох взаємопов'язаних елементів: інвестиційної, операційної і фінансової діяльності. Управління забезпечує планування, організацію, мотивацію, контроль і регулювання діяльності. Система управління являє собою цілеспрямований вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування. Процес управління передбачає своєчасне отримання керівником достовірної інформації, необхідної для прийняття рішень.

Управління грошовими потоками підприємства є одним з найважливіших напрямків діяльності керівництва. Високий рівень синхронізації за об'ємом і в часі надходжень і виплат грошових коштів дозволяє знижувати реальну потребу підприємства в поточному і страховому залишках грошових коштів, обслуговуючих операційний процес, а також резерв інвестиційних ресурсів, сформований в процесі здійснення реального інвестування. Таким чином, ефективне управління грошовими потоками підприємства сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій, котрі є джерелом формування прибутку.

Грошові потоки на підприємстві необхідно обліковувати, аналізувати та контролювати. Зазначимо, що контроль і аналіз – специфічні види управлінської роботи – як функції управління є складниками загальної трудової діяльності людей у сфері управління. Водночас контроль і аналіз являють собою напрямки управління як інформаційного процесу та окремі підсистеми системи утворення економічної інформації.

Планування являє собою важливу функцію в системі управління підприємстві. З його допомогою визначаються направленість та зміст діяльності підприємства, його структурних підрозділів і окремих робітників. Головною задачею планування є забезпечення планомірності розвитку

економіки підприємства та діяльності кожного його члена, визначення шляхів досягнення найкращих результатів господарської діяльності.

Основною інформаційною базою контролю є бухгалтерський облік. З погляду організації важливим є те, що облік господарської діяльності виник як функція реєстрації фактів господарського життя. Роль бухгалтера в процесі контролю полягає в тому, що він здійснює співставлення фактичних даних з плановими, розраховує, аналізує та інтерпретує відхилення. Для забезпечення прийняття рішень на різних стадіях і рівнях управління бухгалтер узагальнює, систематизує і надає необхідну інформацію, готує рекомендації відносно можливих наслідків вибраного шляху діяльності.

Відмітимо, що контроль господарської діяльності як прийом її перевірки й оцінки застосовується здавна, проте як системи спеціальних знань, пов'язаних з вивченням і дослідженням економічних процесів у їх взаємозв'язку, науковим обґрунтуванням прогнозів і планів, виявленням негативних і позитивних чинників, розкриттям тенденцій розвитку та узагальненням досвіду, почали формуватися порівняно недавно.

Призначення контролю як однієї з функцій системи управління - вивчати фактичний стан справ в різних областях суспільного і державного життя, щоб об'єктивно відображати дійсність, перевіряти виконання прийнятих рішень, виявляти відповідність діяльності державних підприємств та посадових осіб інтересам держави. Контрольний процес на підприємстві складається з численних операцій. Сукупність операцій, які використовуються в контрольному процесі, поділяють на три типи: механічні, переробного та творчого характеру. Вони дають змогу виокремити виконавчі місця, які можуть бути покладені в основу організації роботи виконавців.

1.3. Сучасний стан та основні тенденції розвитку транспортної системи в Україні

Транспортно-дорожній комплекс України має високий потенціал у розвитку, оскільки країна розташована на перетині шляхів сполучення між західними європейськими та східними азіатськими країнами, має розгалужену сітку транспортних шляхів і розвинутий сучасний рухомий склад усіх видів транспорту.

Територією України проходять 4 з 10 Міжнародних транспортних коридорів. За даними досліджень англійського інституту «Рендел» Україна посідає перше місце серед європейських країн за коефіцієнтом транзитності. Отже, український транспортно-дорожній комплекс є одним з провідних у Європі за обсягами пасажирських і вантажних перевезень, перевезенням та оформленням транзитних вантажів, а також за наявністю магістральних газо- та нафтопроводів.

На даний час розвиток інфраструктури, сервісного обслуговування, а також загального економічного та технічного стану транспортної галузі нашої країни знаходиться ще на досить низькому рівні. Внаслідок недосконалості нормативно-правової бази, недостатніх інвестицій до транспортно-дорожнього комплексу збільшується зношеність технічних засобів, погіршується їх структура, не дотримується належна безпека руху, зростає негативний вплив діяльності транспорту на навколишнє природне середовище та здоров'я людини. Це призводить до витіснення українських перевізників з міжнародних ринків транспортних послуг, особливо в умовах жорсткої конкуренції, знижує якість обслуговування вітчизняних підприємств і населення, створює реальну загрозу економічній безпеці держави.

Автомобільний транспорт є найбільш розповсюдженим. Саме тому на його частку припадає найбільша кількість негативного впливу. Головною проблемою є поганий стан доріг, до чого приводять кліматичні умови нашої країни, недосконала технологія виробництва дорожнього покриття, пересування великовагових автомобілів по дорогах загального призначення

тощо. А оскільки Україна є транзитною країною, ця проблема є актуальною не лише для наших перевізників, а й для закордонних. Вирішенням може стати як капітальна реконструкція вже існуючих, так і будівництво нових доріг. Для цього важливо дотримуватися жорсткого контролю за технологією виробництва та ремонту дорожнього покриття, залучити закордонних інвесторів, а також забезпечити державне фінансування комплексу.

Висока ціна перевезень та застарілий парк авіаційного транспорту України не може конкурувати з іншими країнами. Тому регулювання галузі на державному рівні дасть змогу покращити привабливість для іноземних компаній.

Основними умовами, які забезпечать розвиток та зростання національної транспортної системи України, є:

- сучасна інфраструктура, що включає в себе як транспортні, так і технічні засоби, дорожній комплекс;
- чесна ринкова конкуренція, яка забезпечить прозору діяльність підприємств транспорту, вибір перевізників;
- розвиток і чітка взаємодія між різними видами транспорту, особливо в транспортних вузлах;
- підвищення інвестиційної привабливості транспортної галузі, як для вітчизняних, так і закордонних інвесторів;
- формування та реалізація державної політики в галузі транспорту, яка спрямована на створення інтегрованого до світової транспортної мережі ефективного транспортного комплексу.

З огляду на вищесказане, можна зазначити, що головним напрямом розвитку транспортної галузі є вигідне геополітичне розташування України. А оскільки транспортна галузь цілком залежить від державної підтримки, то державна політика щодо розвитку транзиту є основною.

Основні напрями розвитку транспортної галузі та перспективи її інтеграції до міжнародної спільноти викладені у Концепції розвитку транспортно-дорожнього комплексу України на середньостроковий період та до 2020 року та у Національній транспортній стратегії України на період до

2030 року. Ними розглянуті стратегічні цілі, які мають бути реалізовані за такими пріоритетними напрямками:

1. Впровадження ефективного державного управління в транспортній галузі.
2. Забезпечення надання якісних транспортних послуг та інтеграція транспортного комплексу України до міжнародної транспортної мережі.
3. Забезпечення сталого фінансування транспортного комплексу.
4. Підвищення рівня безпеки на транспорті.
5. Досягнення міської мобільності та регіональної інтеграції в Україні.

Перспективними рішеннями, які забезпечать приєднання транспортної галузі України до міжнародних, мають стати наступні:

- удосконалення та прозорість нормативно-правового регулювання у сфері розвитку та безпеки транспорту;
- удосконалення тарифного регулювання ринку транспортних послуг;
- розвиток ефективної транспортної логістики;
- розвиток, модернізація та удосконалення усіх видів транспорту та дорожнього комплексу країни;
- запровадження дієвих систем управління безпекою дорожнього руху та екологічною безпекою [17]

Інтеграція України до міжнародних транспортних систем дає змогу підвищити економічний, технічний, інвестиційний та експлуатаційний стан транспортної галузі. А це прямий напрямок до співробітництва з іншими державами та входження до міжнародної спільноти транспортно-дорожнього комплексу.

Дослідження проводилось на матеріалах транспортного підприємства ПП «Карго Сервіс». Діяльність підприємства здійснюється на основі статуту та законодавства України. Статут затверджується керівництвом підприємства, в ньому визначаються найменування підприємства, його місцезнаходження, предмет і мета діяльності, органи управління підприємством, порядок їх формування, компетенція та повноваження трудового колективу, порядок

утворення майна, характер організації трудових відносин, членства, умови реорганізації та припинення діяльності підприємства.

Місцезнаходження товариства: Україна, м. Київ, Дарницький район, вулиця Ялтинська, будинок 5-Б.

Предметом діяльності ПП «Карго Сервіс»:

- Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту
- Пакування
- Вантажний автомобільний транспорт
- Пасажирський авіаційний транспорт
- Вантажний авіаційний транспорт
- Транспортне оброблення вантажів
- Інша поштова та кур'єрська діяльність.

Динаміка економічного потенціалу ПП «Карго Сервіс» за 2014-2018 роки наведена у додатку Б.

Необоротні активи в 2018 році порівняно з даними 2017 року зросли на 360,0 тис.грн., що становить 3,2%, порівняно з 2016 роком вони зменшились на 635,0 тис.грн., а це на 5,1%, порівняно ж з 2015 та 2014 роками відбулось зменшення на 235,0 тис.грн. (2,0%) та зріст на 21,0 тис.грн. (0,2%) відповідно.

Аналіз оборотних активів дозволив зробити висновки, що в 2018 році порівняно з 2017 роком їх вартість збільшилась на 290,0 тис.грн. або на 13,9%. І це відбулося в першу чергу за рахунок збільшення грошових коштів і за рахунок зростання вартості запасів. Якщо ж порівняти з 2016, 2015 та 2014 роками, спостерігаємо також збільшення оборотних активів. Так порівняно з 2016 роком їх вартість збільшилась на 358,0 тис.грн. (17,7%), порівняно з 2015 роком – на 593,0 тис.грн. (33,1%) і порівняно з 2014 роком - 387,0 тис.грн., а це майже на 20%.

Власний капітал в 2014, 2015 та 2016 роках мав позитивне значення, що говорить про вкрай стабільне становище товариства, але в 2017 та 2018 році ситуація ситуація трохи погіршилась за рахунок зменшення вартості власного капіталу. Хоча в 2018 рік порівняно з 2017 роком власний капітал зріс на 112,0

тис.грн., або на 1,1%, порівняно ж 2016, 2015, 2014 роками відбулось зменшення на 651,0 тис.грн., 643,0 тис.грн. та на 710,0 тис.грн. відповідно.

Довгострокові зобов'язання ПП «Карго Сервіс» протягом п'яти років постійно знаходяться на рівні 2197,0 тис. грн. При цьому відбувається постійне зростання поточних зобов'язань товариства.

В 2018 році порівняно з 2017 роком їх вартість збільшилась на 564,0 тис. грн., що становить 49,9%, порівняно з 2016 роком відбулося збільшення поточних зобов'язань на 410,0 тис.грн. або на 31,9%, порівнявши ж 2018 рік з 2015 роком бачимо що ситуація майже аналогічна: зобов'язання збільшились на 1048,0 тис.грн., або 162,0%. І якщо порівняти позиковий капітал 2018 року з 2014 роком, то спостерігаємо збільшення на 1188,0 тис.грн, а це 234,3%.

Аналіз основних показників ресурсів дозволив зробити висновок, що у 2014-2016 роках вони не змінювались і в досить позитивному стані, так як власний капітал був на достатньому рівні і значно переважав довгострокові та поточні зобов'язання (додаток В). В 2017 році відбулось зниження власного капіталу з одночасним зростанням поточних зобов'язань. У 2018 році відбулось зростання власного капіталу, а також значне підвищення поточних зобов'язань. Як наслідок підприємство збільшило свої ресурси, а це говорить про стабільне становище і фінансову незалежність.

Аналіз тенденції динаміки фінансових результатів ПП «Карго Сервіс» свідчить, що в протягом останніх п'яти років, підприємство отримувало прибутки. Дохід від реалізації послуг, чистий дохід від реалізації послуг і собівартість реалізованих послуг мають однакові тенденції в розвитку. Так в 2014-2015 роках відбувається зменшення цих показників. В 2016 році рівень цих показників майже не змінився. А починаючи з 2017 року відбувається значне збільшення як доходів так і собівартості аж до кінця 2018 року, коли вони досягли максимального результату.

Завдяки тому, що чисті доходи від реалізації послуг завжди перевищують собівартість, підприємство протягом всіх п'яти років отримує значний валовий прибуток. Так в 2018 році він склав 3851,0 тис. грн., що на 1091,0 тис. грн. (39,5%) більше за 2017 рік, на 1264,0 (48,9%) більше за 2016 рік. А порівняно з

2015 і 2014 роками відбувається збільшення валового прибутку на 1493,0 (63,3%) і на 1322,0 (52,3%) відповідно.

Щодо чистого прибутку, то в 2018 році був отриманий його максимальний розмір – 125,0 тис. грн. Якщо порівнювати його з рівнем 2017 року, то відбулось збільшення на 32,0 тис. грн. (34,4%). В порівнянні з 2016 роком зростання склало 7,0 тис. грн. (5,9%). А в порівнянні з 2014 роком збільшення склало 93,0 тис. грн. або 290,6%.

Таким чином, останні два роки діяльності ПП «Карго Сервіс» можна оцінити позитивно. Відбулось значне збільшення доходів від реалізації продукції і, завдяки перевищенню доходів над витратами, підприємство отримало в 2018 році максимальний чистий прибуток. Це говорить про досить ефективну політику управління майновим потенціалом підприємства.

Висновки до розділу 1

Грошові потоки підприємства є багатоплановою економічною категорією, виступають інструментом оцінки, засобом платежу та заощадження, ресурсом та результатом діяльності підприємства, обумовлюють його поточне та майбутнє фінансове положення.

Дослідження проводилось на матеріалах транспортного підприємства ПП «Карго Сервіс». Аналіз основних показників ресурсів дозволив зробити висновок, що у 2014-2016 роках вони не змінювались і в досить позитивному стані, так як власний капітал був на достатньому рівні і значно переважав довгострокові та поточні зобов'язання. В 2017 році відбулось зниження власного капіталу з одночасним зростанням поточних зобов'язань. У 2018 році відбулось зростання власного капіталу, а також значне підвищення поточних зобов'язань. Як наслідок підприємство збільшило свої ресурси, а це говорить про стабільне становище і фінансову незалежність.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Економіко-правовий аналіз нормативної бази та огляд спеціальної літератури з питань дослідження

Правове регулювання вносить порядок у відносини, контролю спрямовує поведінку контролюючих органів, визначає межі їх повноважень. Встановлюючи задачі, обсяги і зміст дій, що виникають при проведенні контролю, нормативно-правові акти окреслюють взаємні права та обов'язки всіх учасників контролю, як контролерів, так і тих, кого вони контролюють.

За допомогою правового регулювання розв'язуються такі задачі, як:

- Раціональний розподіл функції контролю між органами та посадовими особами, що забезпечує всебічну перевірку діяльності на основі єдиних принципів;
- Затвердження системи органів державного контролю, їх задач і повноважень;
- Встановлення стабільного порядку проведення контролю, який забезпечує його об'єктивність, достовірність, організованість, узгодженість дій, ефективність;
- Створення системи організаційно-правових гарантій правильного і своєчасного здійснення контролю, виконання приписів контролюючих органів, дотримання прав підконтрольних органів і осіб.

Сферу контролю грошових потоків регулюють Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», Положення про Державну аудиторську службу України які регулюють забезпечення формування і реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю; спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів. А також Положення про Державну фіскальну службу України, яке

регулює реалізацію державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення в межах повноважень та ін.

Економіко-правовий аналіз нормативної бази контролю грошових потоків наведено у додатку Г.

Для регулювання грошових потоків є ще багато законодавчих актів, інструкцій, листів, положень, постанов, наказів, рекомендацій, листів тощо. Загальними недоліками нормативної бази являється її нестабільність, безсистемність, та протиріччя. На сьогодні особливо гостро проявився і зовнішній недолік податкового законодавства, а саме невідповідність з іншими законодавчими галузями: конституційною, бюджетною, цивільною, адміністративною та кримінальною.

На сьогодні одним із основних нормативних документів, що регламентує питання грошових потоків підприємств з боку податкового обліку є Податковий Кодекс України (ПКУ) [3]. ПКУ був прийнятий Верховною Радою України № 2755-VI від 02.12.2010 року. Разом із прийняттям ПКУ втратили чинність 17 Законів України. Серед них Закони України: «Про акцизний збір», «Про плату за землю», «Про систему оподаткування», «Про податок на додану вартість», «Про податок з доходів фізичних осіб» та інші. Один нормативний документ став регулювати податки та збори, що справляються в Україні та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, відповідальність за порушення податкового законодавства. Для українського законодавства прийняття ПКУ стало одним з важливих кроків для удосконалення податкової системи в цілому. Первинна редакція Податкового Кодексу мала багато протиріч та не враховувала інтереси усіх платників податків. На сьогодні вже було прийнято 45 Законів України, що внесли зміни до Податкового кодексу. Сьогоднішня редакція також не є досконалою. На нашу думку, необхідні кардинальні зміни щодо зменшення кількості податків та зборів в цілому, підході щодо податкового навантаження, необхідні зміни, що будуть стимулювати та

забезпечувати прозорість податкової звітності та з обумовляють вести підприємницьку діяльність прозоро в цілому.

Українська податкова система сьогодні не відповідає значною мірою інтересам суспільства. Податкове законодавство України нині громіздке і досить складне і вимагає значної кількості часу на оформлення податкової документації. Незалежні міжнародні організації ставлять Україну на одне із перших місць за величиною податкового тиску складності оформлення податкової документації та кількості робочого часу, потрібного для її оформлення. Тому постійно виникає питання реформування того чи іншого податку або впровадження узгодженого податкового законодавства (Податкового кодексу).

Господарський кодекс України прийнятий Верховною Радою України від 16.01.2003 № 436-IV [2] встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. ГКУ уповноважує державні органи контролювати та наглядати за грошовими потоками підприємства.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» затверджений Верховною Радою України Законом № 996-XIV від 16.07.1999 р. [5] визначає основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, організацію та ведення бухгалтерського обліку, визначає вимоги щодо відображення інформації бухгалтерського обліку у фінансовій звітності, правові засади регулювання. Облік грошових потоків підприємства та їх відображення, у тому числі, повинен відбуватися на згідно даного Закону та з дотриманням його вимог. Верховна Рада України приймала 13 Законів України щодо внесення змін до ЗУ про бухгалтерський облік та фінансову звітність.

На заміну Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, 2, 3, 4 та 5 було прийняте Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (НП(С)БО 1) затверджений Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. [8].

Зміни покликані наблизити облік та подання фінансової звітності за національними стандартами до міжнародних стандартів обліку. Нове

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Нове НП(С)БО 1 отримало «підвищення у статусі»: стало «національним».

Згідно НП(С)БО 1 Звіт про рух грошових коштів надає інформацію користувачам про спроможність підприємства, наприклад як суб'єкта інвестування або кредитування генерувати грошові кошти, про рух грошових потоків, про зміну їх у складі.

Основним недоліком нормативного забезпечення обліку і контролю грошових потоків є недосконалість «Звіту про рух грошових коштів». Недоліком цього звіту є те, що він формується за період на певну дату (кінець звітного року), що дає змогу порівняти показники на початок та кінець року, однак виключено можливість дослідження динаміки цих показників постійно впродовж усього періоду. Для ефективних, в першу чергу, управлінських рішень цей звіт необхідно складати хоча б раз в квартал, щоб своєчасно зреагувати на зміни, або негативні наслідки руху грошових коштів.

В цілому, проаналізувавши діючу нині нормативну базу, можна сказати, що вона потребує подальшого удосконалення, наближення до міжнародної практики та більшої узгодженості законодавчих актів між собою.

Реформи, які захватили в останній час сфери економіки потребують вивчення не тільки нормативних законодавчих актів, але і спеціальної літератури. Деякі з літературних джерел, присвячених питанням обліку, аналізу та контролю фінансових результатів, наведені нижче.

Білуха М.Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит. Викладено систему організації та методології фінансового контролю в Україні. Методологічні та нормативні основи контролю, завдання контролю щодо грошових коштів, інформаційне забезпечення контролю, проведення контролю, методика складання акту зовнішнього контролю [19].

Методиці управління та аналізу грошових потоків присвячений навчальний посібник Лігоненко Л.О. «Управління грошовими потоками» [33]. В ньому детально висвітлені показники ефективності, ліквідності структури грошових потоків підприємств різних галузей національної економіки.

В монографії Виноградової О.В., Ластовенка О.В., Белопольської Т.В. «Оптимизация управления денежными потоками предприятия» [23] висвітлені основні аспекти управління грошовими потоками підприємства, а також методи оптимізації грошових потоків.

На сучасному етапі, при становленні ринкових відносин, розгалуженою і найбільш актуальною є періодична література. Вона висвітлює всі останні зміни, які відбуваються в законодавстві України. Так, протягом 2012-2018 років в газетах і журналах було опубліковано багато статей щодо питань обліку, аналізу і аудиту грошових потоків.

В статті «Грошові потоки в оцінці інвестиційного проекту підприємства» [58] Яструбецька Л.С. наголошує на тому, що головною умовою планування успіху діяльності підприємства являється оцінка та контроль забезпеченості грошовими коштами. Більш того, проведення оцінки фінансового стану підприємства також неможливе без аналізу його грошових потоків. Автор розділяє такі поняття як “рух грошових коштів” та “потік грошових коштів”. Під рухом грошових коштів розуміють всі валові грошові надходження та платежі підприємства. Управління грошовими коштами здійснюється за допомогою прогнозування грошового потоку, а саме надходження та використання грошових коштів.

Ващенко І. в своїй статті “Рух грошових потоків у державі як об’єкт моніторингу, аналізу та контролю” [22] визначає, що ефективність використання грошових ресурсів значною мірою залежить від здатності фінансового аналізу оцінювати та передбачати результати руху різноспрямованих грошових потоків, розподілених у часі. Кириченко звертає увагу на необхідність перегляду організації та методики аналізу грошових потоків вітчизняних підприємств, де виділяє дві причини. По-перше, це – розвиток інформаційних технологій, який вимагає постійного підвищення рівня організації та методики фінансового аналізу діяльності підприємства, у тому числі аналізу його грошових потоків. По-друге, це – зміни в інформаційному забезпеченні управління грошовими потоками підприємств у наслідок реформування бухгалтерського обліку в Україні. Впровадження НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» значно розширило базу первинних

облікових даних щодо грошових потоків підприємства, які потребують включення в загальну інформаційну систему фінансового аналізу і контролю.

Несходовський І. «Контроль грошових потоків торговельного підприємства в умовах застосування новітніх інформаційних технологій» [45] в статті розглядає методику операційної перевірки грошових потоків торговельних підприємств, де виділяють наступні блоки перевірки: 1) напрямки перевірки; 2) план та програма перевірки; 3) об'єкти контролю; 4) джерела аудиторських доказів; 5) склад процедур перевірки; 6) перелік типових порушень та їх наслідки. Автор висвітлює основні напрями та завдання перевірки грошових потоків, оцінку системи бухгалтерського обліку та стану внутрішнього контролю за рухом і збереженням грошових активів на підприємстві.

На думку Папиріної О. в статті «Складання звіту про рух грошових коштів» [46], звіт про рух грошових коштів разом з іншими формами звітності забезпечує уявлення інформації, що дозволяє оцінити ці показники, а також зрозуміти зміни в чистих активах компанії, її фінансову структуру, в тому числі її ліквідність і платоспроможність. Здатність регулювати час і об'єм грошових потоків в умовах постійних змін зовнішніх та внутрішніх факторів. Включення звіту про рух грошових коштів в фінансову звітність, на погляд Новикової, дозволяє створити моделювання поточної вартості майбутніх грошових потоків для порівняльної оцінки підприємства. Хоча звіт про рух грошових коштів являється відносно новою формою звітності, він значно підвищує роль обліку та контролю грошових коштів в ринковій економіці.

Проаналізувавши нормативно-правову базу та літературні джерела щодо контролю грошових потоків, можна зазначити наступне – сутність грошового потоку та контролю достатньо розкриті у літературних джерелах вітчизняних і зарубіжних авторів, хоча, кожний автор по своєму трактує поняття грошового потоку. Зауважимо, що мало уваги приділяється темі проведення контролю за рухом грошових потоків на підприємстві, адже на сьогоднішній день це є досить актуально.

2.2. Облік як інформаційна база аналізу і контролю грошових потоків транспортних підприємств

Для забезпечення повного та достовірного обліку грошових потоків підприємства і формування необхідної звітності необхідно реалізувати принцип інформативної його достовірності. В процесі здійснення цього принципу управління грошовими коштами забезпечується координація функцій і задач служб бухгалтерського обліку та фінансового менеджменту підприємства.

Первинними документами, які засвідчують факти здійснення господарських операцій є: прибуткові касові ордери; видаткові касові ордери; заявки на видачу грошей; платіжні відомості. Але є певна умова, у двох останніх документах є обов'язковим накладення на них штампа з реквізитами видаткового касового ордера.

На рис 2.1 наведена оперограма по обліку касових операцій ПП «Карго Сервіс».

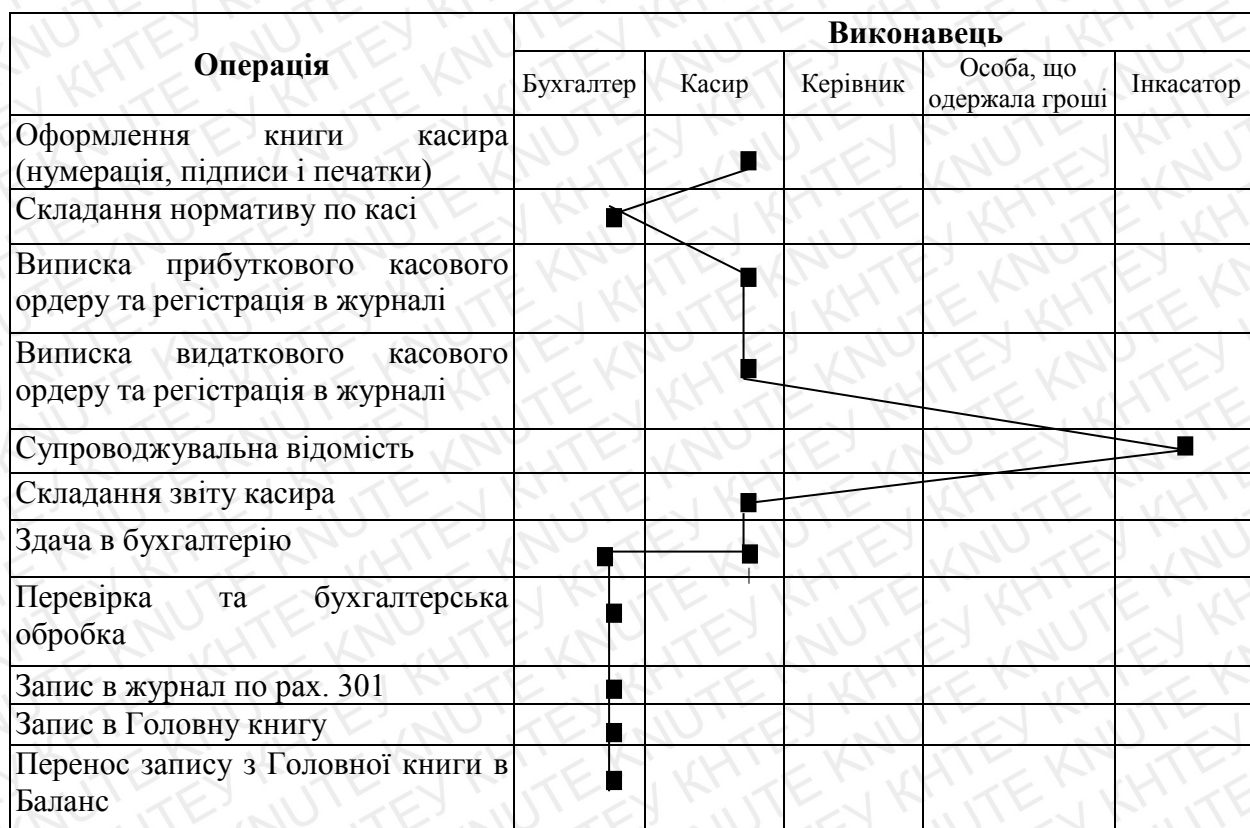

Рис. 2.1. Оперограма з обліку касових операцій ПП «Карго Сервіс»

Ця оперограма чітко вказує суть всіх потрібних для оформлення ордеру операцій, виконавців та їх обов'язки.

На рис. 2.2 наведена оперограма з обліку операцій по розрахунковому рахунку.

Операція	Виконавець		
	Керівник	Головний бухгалтер	Касир
Заклучення договору про обслуговування	■		
Одержання з банку виписки з розрахункового рахунку з прикладеними документами			■
Перевірка і бух. обробка виписки			■
Занесення згрупованих записів в журнал по рахунку по кожній виписці			■
Підведення підсумків та звіряння з ін. журналами			■
Перенесення підсумків з журналу-ордера по рахунку 31 в Головну книгу		■	
Складання балансу		■	

Рис. 2.2. Оперограма з обліку операцій на розрахунковому рахунку
ПП «Карго Сервіс»

Із прийняттям Н(П)СБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі Н(П)СБО 1) зазнали змін всі форми фінансової звітності, не обійшли вони і Звіту про рух грошових коштів.

Форма і зміст українського Звіту про рух грошових коштів складеного раніше за непрямим методом містила наступні недоліки:

- існують статті Звіту про рух грошових коштів, які проблематично (а інколи і взагалі неможливо) заповнити лише виходячи з даних Балансу та Звіту про фінансові результати;
- багато статей Звіту (сплачені податки на прибуток, рух коштів від надзвичайних подій тощо) можуть мати відношення до кількох видів діяльності, тому важливим є виокремлення з операцій, що пов'язані з рухом

грошових коштів, тих сум, які ототожнюються з конкретним видом діяльності, і правильне рознесення їх по статтям Звіту;

- дохід, який проходить етапи утворення, розподілу та виплати, також не береться до уваги. В звіті участь власного та позикового капіталу надається розмитим;
- використання непрямого методу не тільки не спрощує процес складання, але і не дає необхідної інформації про реальні грошові потоки, які утворюються в процесі операційної діяльності;
- непотрібним є коригування прибутку на нереалізовані курсові різниці, враховуючи на те, що при підрахунку курсових різниць по дебіторсько-кредиторській заборгованості, вони вже є реалізованими на певну звітні дату, і цей вплив відкоригується в наступному етапі розрахунків;
- багато даних беруться з даних аналітичного обліку, що ускладнює складання Звіту про рух грошових коштів.

Відповідно до додатку 1 до Н(П)СБО 1 Звіт про рух грошових коштів може бути складений за прямим чи непрямим методами, із застосуванням відповідної форми звіту: форма № 3 – за прямим методом або форма № 3-н – за непрямим методом. Підприємство може на власний розсуд обрати відповідний метод розрахунку.

Однак і сьогодні залишаються, на нашу думку, шляхи для удосконалення форми та змісту Звіту про рух грошових коштів, зокрема:

- передбачити в Примітках річної фінансової звітності показник розміру нарахованого прибутку, щоб була можливість з'ясувати зв'язок величини чистого нерозподіленого прибутку і зміни залишку грошових коштів;
- передбачити у Звіті більш розгорнуту класифікацію напрямів потоків руху грошових коштів, відокремивши від трьох традиційних розділів розділ оподаткування (виплата/відшкодування податку на прибуток). Таке нововведення дозволить проконтролювати виконавчими органами порядок сплати та відшкодування податків суб'єктів підприємницької діяльності, і

відповідно стане першим кроком для виведення певної частки грошової маси країни із тіні;

- вважаємо ефективним включення до Звіту про рух грошових коштів як додаток – вивірку руху грошових коштів;
- необхідно вдосконалити законодавчу базу щодо складання фінансової звітності, а саме переглянути та обговорити склад статей Звіту про рух грошових коштів, враховуючи тенденції розвитку української економіки та зміни у формах звітності що введені Н(П)СБО 1;
- необхідно внести зміни до наказу про облікову політику підприємства стосовно вибору методу визначення руху грошових коштів та застосування відповідної форми звіту;
- у зв'язку із застосуванням такого поняття як «додаткові статті», які формуються за умови що наведена інформація є суттєвою, необхідно акцентувати увагу керівництва підприємств на визначенні порогу суттєвості та фіксації його в наказі про облікову політику;
- потрібно встановити чітко визначену, закріплену законодавчо методику заповнення Звіту про рух грошових коштів, із наданням джерел інформації кожної статті Звіту.

Таким чином, підсумовуючи все вищезгадане, ще раз відзначимо, що бухгалтерський облік як упорядкована система узагальнення інформації про діяльність суб'єктів господарювання ґрунтується виключно на застосуванні методу документування всіх господарських операцій, що відбуваються в діяльності підприємства. В ПП «Карго Сервіс» первинні документи, що підтверджують рух операцій з грошовими коштами та станом розрахунків, застосовуються відповідно до чинних нормативних актів і мають всі необхідні реквізити.

2.3. Оцінка стану внутрішнього контролю грошових потоків транспортного підприємства

Внутрішній контроль – це система заходів, які організовані керівництвом підприємства і здійснюються на підприємстві з метою найбільш ефективного виконання всіма працівниками підприємства своїх обов'язків, при здійсненні господарських операцій, досягнення їх законності та економічної доцільності для підприємства.

Основними вимогами до системи внутрішнього контролю є наступні:

- ❖ забезпечення контролю за виконанням зобов'язань, наявністю і рухом майна, використанням матеріальних і фінансових ресурсів відповідно до затверджених нормативів і кошторисів;
- ❖ своєчасне запобігання негативним явищам у фінансово-господарській діяльності, виявлення і мобілізація внутрішньогосподарських резервів;
- ❖ контроль за формуванням повної достовірної інформації про господарські процеси і результати підприємства, необхідної для оперативного керівництва і використання усіма зацікавленими органами і організаціями.

Організація внутрішнього контролю в ПП «Карго Сервіс» відповідно до Господарського Кодексу України, покладена на керівника підприємства.

В ПП «Карго Сервіс» проводиться інвентаризація грошових коштів, розрахунків, залишків товарно-матеріальних цінностей і основних засобів. Для цього створені постійно діючі інвентаризаційні комісії. Головою комісії з інвентаризації грошових коштів є головний бухгалтер. До складу комісії також входять касир, бухгалтер з обліку розрахунків, грошових коштів.

Інвентаризації в ПП «Карго Сервіс» проводяться згідно такого графіку:

- інвентаризація грошових коштів на початок кожного місяця;
- інвентаризація розрахунків на початок кожного року;
- інвентаризація залишків товарно-матеріальних цінностей на початок кожного місяця;
- інвентаризація основних засобів на початок кожного року.

В ПП «Карго Сервіс» відсутній відділ з внутрішнього контролю, тому функції з внутрішнього контролю виконує бухгалтерія на чолі з головним бухгалтером.

Система внутрішнього контролю складається з таких елементів, як середовище контролю, система бухгалтерського обліку та процедури контролю (додаток Г).

Середовище контролю – це ознайомленість і конкретні дії керівництва, направлені на організацію і підтримку системи внутрішнього контролю.

Для вивчення середовища внутрішньогосподарського контролю ПП «Карго Сервіс» була складена анкета, наведена у додатку Д

Інформація, яка міститься в наведеній анкеті свідчить про те, що в ПП «Карго Сервіс» створені умови для функціонування внутрішнього контролю, але головною проблемою системи внутрішнього контролю в ПП «Карго Сервіс» є відсутність відповідної служби. Функції внутрішнього контролю покладені на бухгалтерію, що зменшує незалежність системи внутрішнього контролю.

Для удосконалення системи внутрішнього контролю в ПП «Карго Сервіс» було б доцільним створити посаду внутрішнього аудитора, який би отримував необхідну інформацію про діяльність підприємства та здійснював контроль, результати якого виступають одним з джерел інформації для здійснення зовнішнього контролю на підприємстві. Внутрішній аудитор повинен працювати на засадах незалежності від директора підприємства, постійного моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємства, об'єктивності результатів контролю. На нього будуть покладені функції:

- зменшення ризиків у проведенні операцій, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів;
- вивчення стану бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, їх моніторинг та розроблення рекомендацій щодо удосконалення цих систем;
- дослідження бухгалтерської й оперативної інформації, включаючи експертизу засобів і способів, що використовуються для визначення, оцінки, класифікації такої інформації, і складання на її основі звітності, а також спеціальне вивчення окремих статей звітності;

- перевірку виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва або власників;
- перевірку наявності, стану і забезпечення збереження майна;
- оцінку використовуваного підприємством програмного забезпечення;
- координація своєї діяльності з діями незалежних аудиторських фірм під час проведення зовнішнього аудиту;
- складання та надання висновків і звітів при проведенні перевірки;
- розроблення і подання пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

Організація внутрішнього контролю є досить актуальною, для транспортних підприємств. Необхідно перейти до методики проведення внутрішнього аудиту, призначення якого полягає у наданні незалежного висновку щодо інформації, включеної до фінансової звітності. Внутрішній контроль грошових потоків пропонується проводити за такою схемою:

Розробка системи кількісних стандартів контролю. Після того, як визначений і побудований перелік контролюючих показників грошових потоків, з'являється необхідність встановлення кількісних стандартів по кожному з них. Такі стандарти можуть встановлюватись як в абсолютних, так і в відносних показниках. Стандартами виступають важливі цільові параметри розвитку грошових потоків, показники поточних планів і бюджетів, система розроблених підприємством норм і нормативів і т.п.

Побудова системи моніторингу показників, що включаються в контроль грошових потоків. Система моніторингу складає основу контролю, найактивнішу частину його механізму. Система моніторингу грошових потоків представляє собою розроблений на підприємстві механізм постійного спостереження за контролюючими показниками їх формування, визначення розмірів відхилень фактичних результатів від передбачених і виявлення причин цих відхилень. Побудова системи моніторингу контролюючих показників функціонування грошових потоків охоплює слідує основні етапи (дод. Ж).

А) Побудова системи інформаційних звітних показників по кожному виду контролю грошових потоків спираються на дані фінансового і управлінського обліку. Ця система представляє собою так названу “первинну інформаційну

базу спостереження”, необхідну для майбутнього розрахунку агрегованих по підприємству окремих аналітичних абсолютних і відносних фінансових показників, що характеризують результати формування грошових потоків підприємства.

Б) Розробка системи спільних (аналітичних) показників, що відображають фактичні результати досягнення передбачених кількісних стандартів контролю, здійснюється в чіткій відповідності з системою показників розвитку грошових потоків. При цьому забезпечується повна співставність кількісного вираження встановлених стандартів і контролюючих аналітичних показників.

В) Визначення структури і показників форм контрольних звітів виконавців призвано сформувати систему носіїв контрольної інформації. Для забезпечення ефективності контролю така форма звіту повинна бути стандартизована і містити таку інформацію:

- фактично досягнуте значення контролюючого показника (в співставленні з плановим);
- розмір відхилення фактично досягнутого значення контролюючого показника від планового;
- факторний розклад розміру відхилення (якщо контролюючий показник піддається кількісному розкладу на окремі складові). Алгоритм такого розкладу повинен бути визначений і доведений до кожного виконавця заздалегідь;
- пояснення причин від’ємних відхилень по показнику в цілому і окремим його складовим;
- встановлення осіб, винних у від’ємному відхиленні показника, якщо це відхилення визване внутрішніми факторами діяльності підрозділу.

Форма стандартного контрольного звіту виконавця диференціюється у відповідності із змістом доведеного йому бюджету.

Г) Визначення контрольних періодів здійснюється по кожному виду контролю грошових потоків і кожній групі контролюючих показників в цілому. Конкретизація контрольного періоду по видах контролю і групах показників визначається “швидкістю реагування”, необхідною для ефективного управління грошовими потоками на даному підприємстві. З врахуванням цього принципу виділяють:

- тижневий (декадний) контрольний звіт;
- місячний контрольний звіт;
- квартальний контрольний звіт.

Д) Встановлення розмірів відхилень фактичних результатів контролюючих показників від встановлених стандартів здійснюється як в абсолютних, так і в відносних показниках. Так як кожний показник міститься в контрольних звітах виконавців, на даній стадії він агрегується в рамках підприємства в цілому. При цьому по відносним показникам всі відхилення підрозділяються на три групи:

- позитивне відхилення;
- від'ємне "допустиме" відхилення;
- від'ємне "критичне" відхилення.

Е) Виявлення основних причин відхилень фактичних результатів контролюючих показників від встановлених стандартів проводиться по підприємству в цілому і по окремим центрам відповідальності. В процесі такого аналізу виділяються і розглядаються ті показники контролю грошових потоків, по яким спостерігаються "критичні" відхилення від цільових параметрів, завдань поточних планів і бюджетів. По кожному "критичному" відхиленню повинні бути виявлені причини, що їх визвали. В процесі здійснення такого аналізу в цілому по підприємству використовуються відповідні розділи контрольних звітів виконавців.

Розроблена система моніторингу повинна коректувати при зміні цілей контролю грошових потоків і системи показників поточних планів і бюджетів.

Таким чином, система внутрішнього контролю ПП «Карго Сервіс» розвинена недостатньо, функції контролю покладені на бухгалтерію. Не застосовується система оперативного планування і звітності, не здійснюється оперативний аналіз грошових потоків. Для удосконалення системи внутрішнього контролю в ПП «Карго Сервіс» було б доцільним створити посаду внутрішнього аудитора, який би отримував необхідну інформацію про діяльність підприємства та здійснював контроль, результати якого виступають одним з джерел інформації для здійснення зовнішнього контролю на підприємстві. На нього будуть покладені функції: зменшення ризиків у

проведенні операцій, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів; вивчення стану бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, їх моніторинг та розроблення рекомендацій щодо удосконалення цих систем; перевірку виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва або власників; оцінку використовуваного підприємством програмного забезпечення; координація своєї діяльності з діями незалежних аудиторських фірм під час проведення зовнішнього аудиту; складання та надання висновків і звітів при проведенні перевірки; що сприятиме усуненню виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

Висновки до розділу 2

Для регулювання грошових потоків є ще багато законодавчих актів, інструкцій, листів, положень, постанов, наказів, рекомендацій, листів тощо. Загальними недоліками нормативної бази являється її нестабільність, безсистемність, та протиріччя. На сьогодні особливо гостро проявився і зовнішній недолік податкового законодавства, а саме невідповідність з іншими законодавчими галузями: конституційною, бюджетною, цивільною, адміністративною та кримінальною. Необхідно вдосконалити законодавчу базу щодо складання фінансової звітності, а саме переглянути та обговорити склад статей Звіту про рух грошових коштів, враховуючи тенденції розвитку української економіки та зміни у формах звітності що введені Н(П)СБО 1.

Система внутрішнього контролю ПП «Карго Сервіс» розвинена недостатньо, функції контролю покладені на бухгалтерію. Не застосовується система оперативного планування і звітності, не здійснюється оперативний аналіз грошових потоків. Для удосконалення системи внутрішнього контролю в ПП «Карго Сервіс» було б доцільним створити посаду внутрішнього аудитора

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Організаційно-інформаційна модель контролю грошових потоків підприємств

Перш ніж розглядати модель проведення контролю грошових потоків підприємства, слід зауважити, що на відміну від обліку, який являє собою відображення стану підприємства на певний момент часу та аналізу, що направлений на пошук та реалізацію резервів підвищення ефективності діяльності підприємства, контроль використовує дані і бухгалтерського обліку для визначення відповідності облікових даних фактичним, і дані економічного аналізу для перевірки як достовірності даних бухгалтерського обліку, так і для контролю за грошовими потоками та перевірки виконання підприємством поставлених керівництвом задач.

Отже, контроль грошових потоків використовує дані і бухгалтерського обліку і аналізу.

Крім того, як особливість контролю слід відмітити метод моделювання – побудову моделі господарської системи підприємства на основі фактичних даних, отриманих методом інвентаризацій, непрямих розрахунків, зустрічних перевірок і т.д. та порівняння отриманої моделі з даними підприємства.

Загальний вигляд організаційно-інформаційної моделі проведення контролю наступна:

1. *Суб'єкти контролю.*

До суб'єктів контролю відносяться:

- Адміністрація підприємства і її функціональні підрозділи. Контроль з їх боку направлений головним чином на запобігання зловживанням, що приводять до уповільнення грошових потоків та контроль за досягненням поставлених економічних завдань
- Податкові органи – вони перевіряють головним чином правильність визначення елементів грошових потоків, легітимність функціонування чи заснування підприємства при наявному на момент заснування розмірі

статутного капіталу, правильність визначення дивідендів та, за мінусом дивідендів, обсягу оподаткованого прибутку.

- Контрагенти і інвестори – них в першу чергу цікавить платоспроможність підприємства, а, отже, і достовірність наданої підприємством інформації.

2. Об'єкти контролю.

До об'єктів контролю належать:

- Обсяг грошових потоків (достовірність та правильність визначення)
- Обсяг нерозподіленого та чистого прибутку (правильність визначення та оподаткування) та як наслідок рівень рентабельності капіталу, що впливає на рішення акціонерів і інших інвесторів.
- Сума дивідендів, виплачених акціонерам, правильність її визначення та оподаткування
- Розрахунки, кредиторська заборгованість, терміни її погашення, отримані кредити банків, стан обліку кредиторської заборгованості.

3. Інформаційне забезпечення.

- Правове, або законодавче - сукупність законів, що регулюють суспільні й окремі законотворчі відносини. Законодавче забезпечення включає також законодавчі акти з питань суспільного, трудового, кримінального й адміністративного права, що застосовуються у виробничій і фінансово-господарській діяльності контролюваного підприємства.

- Планово – нормативне. Тобто сукупність інформації, що мається в планах економічного і соціального розвитку контролюваного підприємства; норми і нормативи витрати матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; утворення фондів економічного стимулювання, цільових витрат і ін.;

- Обліково – економічна. Дані по рахунках бухгалтерського обліку, документи, що підтверджують боргові зобов'язання і т. д.

- Інша позаоблікова інформація. Це дані фінансової звітності.

- Фактична інформація. Інформація, отримана за допомогою методів контролю (інвентаризація, контрольний запуск сировини у виробництво, зустрічна перевірка). Ця інформація порівнюється з даними, наведеними в звітності підприємства.

4. Методи обробки інформації.

При контролі окрім загальнонаукових методів таких, як індукція, дедукція, аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, моделювання, системний аналіз, аналогія, функціонально – вартісний аналіз використовуються методи власне економічного контролю, які поділяються на три групи (додаток К):

1. органолептичні
2. розрахунково – аналітичні
3. документальні.

До органолептичних методів належать: інвентаризація, вибіркові і суцільні спостереження, службові розслідування, експеримент, експертизи різних видів

Інвентаризація - прийом контролю фізичного стану контрольованих об'єктів, здійснюваний з метою забезпечення схоронності цінностей і раціонального їхнього використання у фінансово-господарській діяльності.

Вибіркові спостереження застосовуються у фінансово-господарському контролі як один з видів несучільного дослідження господарських операцій, що ґрунтується на застосуванні вибіркового методу.

Вибірковий метод дослідження використовують для установлення вірогідності показників усієї досліджуваної сукупності на основі обстеження тільки деякої її частини.

Виконується вибіркове чи суцільне спостереження після закінчення основної інвентаризації для підтвердження достовірності отриманих від інвентаризаційної комісії даних. Вибіркове спостереження замість суцільного здійснюється також при складному проведенні повного спостереження.

Службові розслідування застосовуються у випадках виявлення порушень для встановлення винних осіб.

При контролі проведення статистичних розрахунків призначено для елімінування впливу зовнішніх факторів на виконання планових завдань контрольованим підприємством, тобто витрат минулого упередженої праці, зміни індексу цін на сировину і засоби праці і т.п.

До документальних методів належать: інформаційне моделювання, нормативно – правове регулювання, дослідження документів

Інформаційне моделювання – це створення за допомогою наявних документів підприємства, що перевіряється, моделі документообігу згідно до

діючих нормативно – законодавчих актів, а потім його звірка з фактично наявним на підприємстві процесом документообороту, процесом затвердження і контролю правильності і законності операцій.

Нормативно – правове регулювання – це сукупність нормативних актів, що регулюють проведення господарських операцій та їх перевірки.

Дослідженні документів включає такі прийоми: дослідження документів за формою і змістом, зустрічна перевірка операцій, взаємний контроль операцій і документів, аналітична і логічна перевірка операцій і документів.

При перевірці первинних документів за формою встановлюють дотримання нормативно-правових актів при відображенні господарських операцій у первинних документах, облікових регістрах. Перевірка документів по змісту складається в критичній оцінці змісту документа - відповідність характеру відображеної в ньому господарської операції, наявність інформаційного її відображення, обґрунтованість цін, застосування кількісних вимірників цінностей і операцій, тощо.

Вірогідність операції, зафіксованої в документі, контролюють також шляхом зустрічної перевірки документів. Цей спосіб використовується, як правило, тоді, коли в здійсненні операції, брала участь інша організація чи інший підрозділ одного об'єднання, підприємства. Взаємний контроль операцій і документів полягає у зіставленні логічно пов'язаних між собою документів і операцій для встановлення їх відповідності між собою.

Аналітична перевірка документів сполучається з використанням обліково-аналітичних і логічних процедур. При цьому аналітичним шляхом перевіряють правильність застосування цін на конкретні послуги, за допомогою обліково-обчислювальних процедур відносно перевірки арифметичних операцій, відбитих у первинних документах, облікових регістрах і машинограммах.

Логічний спосіб перевірки документів сполучать із процедурами нормативно-правового регулювання правильності відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, обґрунтованості фондотворчих показників, дотримання законодавства по операціях, відбитим у документах.

5. Узагальнення результатів контролю.

На цьому етапі узагальнюються отримані дані про наявність відхилень між

змодельованою за методами економічного контролю господарською системою підприємства та даними звітності підприємства, розробляються рекомендації щодо усунення виявлених недоліків та контролюється їх виконання.

Цей блок допомагає ув'язати та систематизувати результати проведеного аналізу і допомагає прийняттю найбільш ефективних управлінських рішень по даному питанню. Для цього використовують такі методи як:

- Групування недоліків - систематизація і узагальнення недоліків і порушень нормативно-правових актів у процесі діяльності підприємства.
- Документування результатів проміжного контролю - це спосіб оформлення результатів контрольних дій на проміжних стадіях контролю грошових потоків.
- Аналітичне групування - це сукупність прийомів статистичних групувань за однорідністю ознак підконтрольних об'єктів та виявлення недоліків.
- Слідчо-юридичне обґрунтування – способи одержання доказів недоліків і порушень законодавства, нормативно-правових актів, розмірів матеріальних збитків і відповідальних за них конкретних осіб.
- Систематизований виклад недоліків у акті ревізії - комплекс прийомів узагальнення результатів проведеного контролю відповідно до правил Єдиної державної системи діловодства.
- Прийняття рішень за результатами контролю - спосіб впливу суб'єкта на об'єкт контролю, що забезпечує його функціонування у заданих параметрах і режимах.
- Контроль за виконанням прийнятих рішень - прийом реалізації рішень, який передбачає встановлення фактичного стану об'єкту контролю і його поведінки до управлінської дії.

Після проведення контролю і отримання певних результатів, необхідно раціонально скористатися вихідними даними для подальшої ефективної діяльності даного підприємства.

Отже, організаційно-інформаційна модель об'єднує дві сторони: організаційну та інформаційну, яка являє собою характеристику об'єктів, показників, інформаційної бази, методичних прийомів контролю методичних прийомів узагальнення результатів.

3.2. Аналітичні процедури контролю грошових потоків транспортних підприємств

Аналіз грошових коштів є необхідною умовою ефективного управління грошовими потоками, які забезпечують фінансово-господарську діяльність підприємства. Метою аналізу грошових потоків підприємства є прискорення руху грошових коштів і підвищення на цій основі оборотності активів і капіталу, а також забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності.

На основі звіту про рух грошових коштів проаналізуємо грошові потоки за видами діяльності за останні п'ять років (додаток Л).

Чистий рух коштів від операційної діяльності в 2018 році порівняно з даними 2017 року зріс на 378,0 тис.грн., що становить 640,7%, порівняно з 2014 роком він зменшився на 103,0 тис.грн., а це на 24,4%. Позитивна тенденція чистого руху грошових коштів в 2017 та 2018 році відбулась за рахунок прибутку від операційної діяльності, хоча в 2017 році він значно зменшився за рахунок придбання оборотних активів та погашення поточних зобов'язань.

Аналізуючи чистий рух коштів від інвестиційної діяльності потрібно сказати, що в 2018 році він був від'ємним і порівняно з 2017 роком зменшився на 788,0 тис.грн. (256,7%), а порівняно з 2014 роком на 309,0 тис.грн, що становить 179,7%. Це в першу чергу пояснюється тим, що в 2014 році були реалізовані фінансові інвестиції, тоді як в 2017 та 2018 роках відбулось придбання необоротних активів, що і призвело до зниження чистого руху коштів від інвестиційної діяльності.

В результаті фінансової діяльності чистий рух коштів в 2018 році порівняно з 2014 роком збільшився на 508,0 тис.грн. (205,7%), а порівняно з 2017 роком збільшився на 543,0 тис.грн., або на 192,6%. Це пояснюється тим, що в 2018 році було надходження і погашення позики а також інші платежі, тоді як в 2014 і в 2018 роках було надходження власного капіталу відповідно на 89,0 тис.грн. і 128,0 тис.грн, але в 2017 році ще відбулося погашення позики, що зумовило зниження чистого руху коштів від фінансової діяльності.

Чистий рух коштів за 2018 рік порівняно з 2017 та 2014 роками збільшився відповідно на 931,2 та 3200,0% і це в основному сталося за рахунок різкого збільшення чистого руху коштів від інвестиційної діяльності.

Проведемо структурний аналіз чистого руху грошових потоків за видами діяльності в 2014 - 2018 роках (додаток М).

Аналіз даних додатку дозволяє зробити висновок, що грошові кошти підприємства в 2014 та 2018 формуються в результаті його операційної діяльності, а в 2017 році - це надходження було переважно за рахунок інвестиційної діяльності. Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності в 2018 році був найбільшим, в підсумку його вистачило щоб покрити негативний рух грошових коштів від фінансової діяльності. В результаті загальний чистий рух грошових коштів за 2018 рік виявився позитивним і становив – 99,0 тис.грн.

В системі управління грошовими потоками найбільше поширення одержали такі групи аналітичних фінансових коефіцієнтів:

1) Коефіцієнти, що характеризують рівень ліквідності грошових потоків. Вони характеризують можливість підприємства своєчасно розраховуватись по своїм фінансовим зобов'язанням. Коефіцієнти, що характеризують рівень ліквідності грошових потоків ПП «Карго Сервіс» та їх порівняння з показниками наведені в додатку Н.

Значення коефіцієнта абсолютної платоспроможності повинно перебувати в межах 0,2 – 0,35 і це характеризує здатність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. А так як даний коефіцієнт ПП «Карго Сервіс» становить 0,080, то у підприємства не вистачає грошових коштів на покриття невідкладних зобов'язань. В 2014 та 2017 цей показник був ще меншим, він становив відповідно 0,089 та 0,032.

Коефіцієнт проміжної платоспроможності ПП «Карго Сервіс» становить 0,137. В деякій літературі цей показник має оптимальне значення при більше – рівне одиниці, тоді як у міжнародній практиці оптимальний рівень становить 0,7 – 0,8. Отже за міжнародними стандартами даний показник знаходиться за межами оптимального значення. Порівняно ж з 2014 це значення було більшим на 0,174 і швидко ліквідні активи не покривали термінові борги.

Аналіз поточної платоспроможності характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. Якщо цей коефіцієнт дорівнює 1-1,5 – підприємство своєчасно ліквідує борги. В ПП «Карго Сервіс» цей коефіцієнт становить 1,405. Позитивне значення коефіцієнта поточної платоспроможності, на відміну від коефіцієнтів абсолютної і проміжної ліквідності пояснюється в першу чергу дебіторською заборгованістю та значними залишками оборотних активів.

2) Коефіцієнти, що характеризують оборотність окремих активів в процесі грошового обороту підприємства. В визначеній мірі вони дозволяють оцінити швидкість грошового обороту підприємства. Аналізуючи оборотність грошових активів, бачимо що кількість оборотів грошових активів на підприємстві в 2018 році становить 174, що порівняно з 2017 менше на 351 оборот, порівняно з 2014 цей показник зменшився на 218 оборотів, а це майже 56%. Зменшення оборотності грошових активів показує зменшення об'єму виручки, що припадає на одиницю грошових активів.

Період обороту грошових активів і їх еквівалентів в в 2018 році становив 2 дні, що порівняно з 2017 більше на 1,38 дня, а порівняно з 2014 більше на 1,15. Що стосується даного показника, то при ефективному управління його значення повинно зменшуватись.

3) Коефіцієнти, що характеризують ефективності грошових потоків підприємства. Вони дають загальну характеристику ефективності формування грошових потоків.

Коефіцієнт достатності чистого операційного грошового потоку знаходиться на достатньому рівні тільки в 2014, в 2017 показник достатності є від'ємним за рахунок від'ємного значення чистого руху коштів від операційної діяльності. В в 2018 році цей показник наблизився до 100% і склав 90,70%, що говорить про відновлення достатності грошових потоків підприємства, які можна направити на відтворення активів підприємства. Коефіцієнт ліквідності операційного грошового потоку в 2014 і в 2018 році значно перевищують нормативне значення (в 4,5, 4,6 разів відповідно), що вказує на значне перевищення надходжень від операційної діяльності за видатки на її

здійснення, яке можна використати на відповідно до стратегічної мети його розвитку.

Факторний аналіз грошових коштів здійснюється на основі балансової факторної моделі, у якій результативний показник (залишки грошових коштів) визначається як алгебраїчна сума чинників (інших елементів балансу).

Факторна модель грошових коштів будується відповідно до балансового рівняння, яке характеризує взаємозв'язок між активами (A), власним капіталом (K) і зобов'язаннями (Z):

$$A = K + Z. \quad (3.1)$$

Конкретизація складових наведеного рівняння дозволяє визначити місце грошових коштів у балансовому рівнянні:

$$HA + (OA - GK) + GK = (K - PP) + P + DZ + PZ. \quad (3.2)$$

Шляхом перетворення даного балансового рівняння можна побудувати адитивну факторну модель грошових коштів:

$$GK = PP + (K - PP) + DZ + PZ - HA - (OA - GK) \quad (3.3)$$

де HA – необоротні активи; OA – оборотні активи;
 GK – грошові кошти; K – власний капітал;
 PP – реінвестований прибуток; DZ – довгострокові зобов'язання;
 PZ – поточні зобов'язання.

Оцінка впливу чинників на зміну залишків грошових коштів за наведеною факторною моделлю здійснюється методом прямого рахунку, на основі рівняння:

$$\Delta GK = PP + \Delta(K - PP) + \Delta DZ + \Delta PZ - \Delta HA - \Delta(OA - GK), \quad (3.4)$$

де Δ – абсолютна зміна відповідного показника у звітному періоді.

Отже, виходячи з наведеного рівняння, абсолютна зміна залишків грошових коштів може бути визначена як сума реінвестованого у звітному періоді чистого прибутку, збільшена на зміну власного капіталу (за мінусом коштів, утворених за рахунок реінвестованого прибутку), довгострокових і зобов'язань, та зменшена на зміну необоротних та оборотних активів (за мінусом грошових коштів).

Отже, проаналізуємо вплив факторів на зміну грошових коштів ПП «Карго Сервіс» в 2018 році порівняно з 2014 і 2017 роками (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Оцінка впливу факторів на зміну грошових коштів
ПП «Карго Сервіс» в 2014-2018 роках**

Показники	Од. виміру	Роки			Відхилення 2018 року від		Вплив факторів	
		2014	2017	2018	2014	2017	2014	2017
Грошові кошти	ГК	45,0	36,0	135,0	90,0	99,0		
Реінвестований прибуток	РП	21,2	78,4	97,6			97,6	97,6
Власний капітал - реінвестований прибуток	К - РП	10956,8	10077,6	10170,4	-807,6	14,4	-807,6	14,4
Довгострокові зобов'язання	ДЗ	2197,0	2197,0	2197,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Поточні зобов'язання	ПЗ	507,0	1131,0	1695,0	1188,0	564,0	1188,0	564,0
Необоротні активи	НА	11684,0	11345,0	11705,0	21,0	360,0	-21,0	-360,0
Оборотні активи - грошові кошти	ОА - ГК	1950,0	2056,0	2247,0	297,0	191,0	-297,0	-191,0
Довідково:								
Власний капітал	К	10978,0	10156,0	10268,0	-710,0	112,0		
Оборотні активи	ОА	1995,0	2092,0	2382,0				

Таким чином, в 2018 році порівняно з 2014 роком грошові кошти збільшились на 90,0 тис. грн. у тому числі за рахунок реінвестованого прибутку збільшились на 97,6 тис. грн., змін у власному капіталі вони зменшились на 807,6 тис. грн., внаслідок збільшення поточних зобов'язань грошові кошти збільшились на 1188,0 тис. грн. Зменшення суми грошових коштів відбулось за рахунок, необоротних активів (на 21,0 тис. грн.), оборотних активів (на 287,0 тис. грн.), а також витрат майбутніх періодів (на 67,0 тис. грн.).

Порівняно з 2017 роком грошові кошти збільшились на 99,0 тис. грн. Це в першу чергу спричинив реінвестований прибуток (на 97,6 тис. грн.), збільшення власного капіталу на 14,4 тис. грн., поточних зобов'язань – на 564,0 тис. грн. На зменшення грошових коштів вплинуло збільшення необоротних активів на 360,0 і оборотних активів (без урахування грошових коштів) на 191,0 тис. грн., витрат майбутніх періодів – на 24,0 тис. грн.

Для оцінки ефективності розподілу грошових потоків проводять *аналіз джерел утворення і напрямів витрачання грошових коштів*, який здійснюється на основі балансу підприємства, динаміка статей якого інтерпретується як формування джерел або як витрата коштів. Зменшення активів та зростання власного і позикового капіталу призводять до формування джерел коштів.

Використання коштів оцінюється за його наслідками – збільшенням активів та зменшенням заборгованості підприємства.

За даними балансу ПП «Карго Сервіс» здійснено оцінку утворених у звітному періоді джерел коштів і обсягів їх витрачання за напрямками використання (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Визначення і оцінка джерел утворення та напрямків витрачання коштів
ПП «Карго Сервіс» за 2018 рік**

Назва показника	На початок 2018 року	На кінець 2018 року	Відхилення, інтерпретоване як:	
			джерело коштів	витрачання коштів
необоротні активи	11345,0	11705,0		360,0
в т.ч. основні засоби	9643,3	9949,3		306,0
Інші необоротні активи	1701,7	1755,7		54,0
оборотні активи:	2092,0	2382,0		290,0
в т.ч. запаси	1953,0	2131,0		178,0
грошові кошти	36,0	135,0		99,0
дебіторська заборгованість	81,0	98,0		17,0
інші оборотні активи	22,0	18,0	4,0	
витрати майбутніх періодів	49,0	73,0		24,0
Власний капітал	10156,0	10268,0	112,0	
Довгострокові зобов'язання	2197,0	2197,0	0,0	
Поточні зобов'язання	1131,0	1695,0	564,0	
Доходи майбутніх періодів	2,0	-		2,0
Підсумок			680,0	680,0

Аналіз даних, наведених у табл. 3.2. дозволяє загалом позитивно оцінити зрушення в активах і пасивах підприємства, що призвели до збільшення джерел утворення та обсягів витрачання коштів підприємства.

Дослідження структури джерел утворення та напрямів витрачання коштів дозволяє визначити статті балансу підприємства, що увібрали в себе основну суму витрачених коштів, та статті, за якими ці кошти було утворено (табл. 3.3).

За даними, наведеними у табл. 3.3, основними джерелами утворення коштів підприємства у звітному періоді є збільшення поточних зобов'язань (1 ранг за значущістю у формуванні джерел), власного капіталу (2 ранг) та зменшення інших оборотних активів (3 ранг). Якщо розглянути питому вагу різних джерел утворення коштів у їх загальній сумі, то можна побачити, що найбільшу частку (82,9 %) серед джерел займають поточні зобов'язання. Збільшення власного капіталу хоча і є позитивним, але склало лише 16,5 %

джерел утворення коштів. Тобто в ПП «Карго Сервіс» в 2018 році основним джерелом утворення коштів було збільшення поточних зобов'язань.

Таблиця 3.3

**Структура джерел утворення та напрямів витрачання коштів ПП
«Карго Сервіс» за 2018 рік**

Найменування показника	Сума, тис. грн.	% до підсумку	Ранг згідно з питомою вагою
<i>Джерела утворення коштів</i>			
Збільшення власного капіталу	112,0	16,5	2
Зменшення інших оборотних активів	4,0	0,6	3
Збільшення поточних зобов'язань	564,0	82,9	1
Разом джерел утворення коштів	680,0	100,00	*
<i>Напрями розміщення і використання коштів</i>			
Збільшення основних засобів	306,0	45,0	1
Збільшення інших необоротних активів	54,0	7,9	4
Збільшення запасів	178,0	26,2	2
Збільшення дебіторської заборгованості	99,0	14,6	3
Збільшення грошових коштів та їх еквівалентів	17,0	2,5	6
Збільшення витрат майбутніх періодів	24,0	3,5	5
Зменшення доходів майбутніх періодів	2,0	0,3	7
Разом напрямів розміщення і використання коштів	680,0	100,00	*

Оскільки по поточним зобов'язанням необхідно розрахуватись протягом одного року, то їх найбільш оптимально було б використати для збільшення оборотних активів, які за рік можуть здійснити декілька «оборотів» і є основним джерелом утворення доходу і прибутку. При розгляді структури напрямів розміщення і використання коштів було визначено, що найбільшу питому вагу займає збільшення основних засобів (45 %). Кошти, вкладені в основні засоби (306 тис. грн.) і в інші необоротні активи (54 тис. грн.) покриваються збільшенням власного капіталу (112 тис. грн.) лише на третину. Це означає, що основні засоби і інші необоротні активи на дві третини фінансувалися за рахунок поточних зобов'язань. Оскільки вкладення в необоротні активи є довгостроковими, можуть виникнути складнощі з поверненням цих коштів протягом року, що в майбутньому може відобразитись на платоспроможності і взагалі на фінансовому стані ПП «Карго Сервіс».

Таким чином, чистий рух коштів за 2018 рік порівняно з 2017 та 2014 роками збільшився відповідно на 931,2 і це в основному сталося за рахунок

збільшення чистого руху коштів від фінансової і операційної діяльності. В 2018 році ПП «Карго Сервіс» майже повністю використало створений додатний грошовий потік, спрямувавши значну його частку в інвестиційну діяльність.

3.3. Контроль грошових потоків транспортних підприємств та шляхи його удосконалення

Максимальний ефект в контролі діяльності досягається при правильному його плануванні. Планування є першим і найбільш важливим етапом організації перевірок, від нього залежить раціональне використання контрольно-ревізійного апарату, правильна організація перевірок та їх ефективність.

Організація перевірок - це комплекс заходів, спрямованих на здійснення наступного господарського контролю безпосередньо в підвідомчих або інших підприємствах. Під організацією перевірок розуміють комплекс взаємопов'язаних етапів здійснення наступного господарського контролю на конкретному об'єкті та за його межами.

Процес контролю складається з цілої низки послідовних етапів, а саме: планування перевірки, підготовка до перевірки, складання програми проведення перевірки, організація роботи на об'єкті, документальна і фактична перевірка, систематизація матеріалів перевірки і складання акта, висновків і пропозицій, узгодження і обговорення наслідків перевірки на підприємстві, затвердження матеріалів перевірки, контроль за виконанням рішень, прийнятих за матеріалами перевірки.

Схематично етапи процесу контролю наведено в додатку О.

Перевірки та перевірки проводяться на основі піврічних планів.

План перевірки – це документ, в якому вказується перелік контрольно-ревізійних робіт, які необхідно виконати, кількість часу, спосіб перевірки, дата початку і закінчення конкретної роботи та виконавці.

Плани перевірок складаються органами державної податкової інспекції і затверджуються керівниками вищестоящих організацій. Після затвердження планів перевірки починається підготовка до проведення перевірки. План має, приблизно, таку форму (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

ПЛАН
проведення перевірок на 20__ р.
по _____
(назва контролюючого органу)

№ з/п	Назва підприємства, що підлягає перевірки, та його адреса	Дані про останню перевірку			В якому кварталі року буде проведена перевірку
		за який період проводилась перевірка		Ким проведена	
		з	по		

На підставі вивчення даних про минулу фінансово-господарську діяльність підприємства і з врахуванням поставлених у розпорядженні завдань, керівник групи складає програму перевірки. Програма включає перелік конкретних питань, що підлягають перевірці, період за який має бути проведена перевірка, а також опис процедури її здійснення. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Програма комплексної перевірки

№	Питання, які підлягають перевірці	Обсяг завдання	Строк виконання	Прізвище, ім'я, по батькові, посада ревізуючого

Під час планування та організації перевірок у ПП «Карго Сервіс» було розроблено програму і робочий план перевірки операцій з грошовими коштами та розрахунків. Відповідно до програми метою перевірки операцій з грошовими коштами і розрахунків є встановлення відповідності методики обліку і оподаткування операцій з грошовими коштами і розрахунків, що застосовується на підприємстві, чинному законодавству.

У разі виявлення порушень встановленого порядку ведення операцій з готівкою органи державної податкової служби України застосовують до порушників штрафні санкції на підставі подання контролюючих органів.

За наслідками перевірки складається акт. Акти перевірки поділяються на основні і проміжні. Основний акт перевірки – це документ, де в узагальненому вигляді фіксується виявлені порушення і недоліки діяльності підприємства, що ревізується. Підставою для включення фактів виявлених порушень чи недоліків

в основний акт перевірки є відомості порушень, довідки, проміжні акти тощо. Проміжні акти – разові документи, які відображають результати перевірки окремих ділянок або об'єктів перевірки. За виявленими фактами порушень від посадових осіб необхідно взяти письмові пояснення.

Перевірка операцій з грошовими кошами ґрунтується на застосуванні методів контролю касових операцій, який представляє собою перевірку операцій підприємства, пов'язаних з обігом готівки у процесі здійснення фінансово-господарської діяльності з метою встановлення їх відповідності чинному законодавству України.

Перевірка операцій з грошовими коштами передбачає перевірку касових операцій та перевірку грошових коштів на рахунках в банках

Завданнями перевірки касових операцій підприємства є:

- оцінка стану збереження та використання грошових коштів;
- виявлення порушень порядку здійснення готівкового та безготівкового обігу грошових і прирівняних до них коштів ревізованого суб'єкта (підприємства чи організації);
- встановлення правомірності, достовірності та економічної обґрунтованості операцій з надходження і використання грошових коштів, а також правильності відображення цих операцій в обліку;
- розробка заходів з реалізації матеріалів контролю стосовно усунення виявлених порушень, відшкодування збитків, заподіяних підприємству діями чи бездіяльністю відповідальних службових чи посадових осіб, і попередження зловживань і недоліків у подальшій роботі ревізованого підприємства.

Перелік джерел інформації, що застосовується для перевірки касових операцій наведені в додатку II.

Під час перевірок з'ясовується структура підприємства, кількість відкритих поточних рахунків підприємства в установах банків, наявність податкового боргу у підприємства, результати раніше здійснених перевірок, дотримання ними порядку ведення операцій з готівкою.

Після проведення інвентаризації каси ревізор здійснює ревізію касових операцій за ревізований період суцільним методом.

Основні напрями перевірки:

1. Перевірка дотримання касової дисципліни: дотримання встановленого ліміту готівки в касі; перевірка своєчасності і повноти здачі виручки чи невикористаної за цільовим призначенням готівки до банку на поточний рахунок; дотримання правил розрахунків готівкою; дотримання правил ведення касових операцій, установлених нормативними актами Національного банку України щодо цільового використання готівки, правил прийому та видачі грошей з каси; ведення касової книги.
2. Перевірка правильності оформлення касових документів і ведення обліку касових операцій.
3. Перевірка достовірності і правомірності здійснення касових операцій.
4. Перевірка правильності оприбуткування надходжень до каси.
5. Перевірка видачі з каси готівки на витрати підприємства і здачі до банку виручки від реалізації, невикористаних за призначенням сум; доставка і виплата заробітної плати через громадських касирів у структурних підрозділах підприємства.

Починаючи перевірку безготівкових розрахунків ПП «Карго Сервіс», контролер повинен ознайомитися з особливостями організації безготівкових розрахунків ревізованого підприємства, облікового процесу, з'ясувати, які саме рахунки відкрито ним, в яких банках.

Контроль грошових коштів на рахунках в банках містить наступні етапи:

1. Перевірка тотожності залишків у виписках банків з поточного рахунку з даними обліку.
2. Контроль наявності всіх виписок банку і первинних документів до них за кожним поточним рахунком у банку, їх достовірності як банківських документів (додаток Р). Це найбільш трудомісткий процес контролю, що здійснюється суцільно з усіх операцій. Тут застосовуються такі методичні прийоми: візуальна перевірка наявності документів; зустрічна перевірка в банках при підозрі на їх недостовірність, а також при виявленні відсутності окремих виписок банків чи відповідних первинних документів до них; арифметична перевірка на правильність установлення залишків, загальних оборотів по кожній виписці банку.

3. Перевірка своєчасності здійснення операцій по зарахуванню банком грошових коштів на поточний рахунок підприємства та по перерахуванню за призначенням. Для цього треба порівняти дати надходження документів до банку з датами здійснення операцій по виписках банків з поточних рахунків. Особливу увагу варто звернути на своєчасність здійснення операцій по розрахунках з бюджетом та прирівняних до них платежів.

4. Перевірка обґрунтованості використання грошових коштів з поточного рахунку підприємства. До основних прийомів контролю слід віднести: аналіз боргових зобов'язань за видами і терміном виникнення; які з них фактично починаються першочергово; аналіз використання грошових коштів на попередню оплату, аванси постачальникам; різного виду фінансові вкладення з огляду на безпосередній зв'язок з діяльністю підприємства та його фінансовими можливостями.

Основним напрямом вдосконалення контролю грошових потоків транспортних підприємств є застосування спеціалізованих програмних продуктів. Автоматизація відображення вихідної інформації передбачає її автоматизовану обробку й перетворення з широким використанням програмно-апаратних засобів. У процесі відображення вихідної інформації користувачеві надається можливість змінювати склад вихідних документів залежно від кола завдань, а також варіювати в певних межах зміст вихідних документів і способи їх оформлення. Потреба в таких діях може виникнути передусім у разі зміни нормативних актів або коли необхідно отримати певну інформацію для управління грошовими потоками підприємства. Це досягається шляхом формування вихідної інформації на основі використання програмного автоматизованого документування.

Автоматизована система відображення даних передбачає формування інформації за запитом в потрібній формі. З цією метою в інформаційній системі з використанням спеціального програмного забезпечення має бути задано форму документа чи окремі облікові дані з відображенням ідентифікаторів або точного найменування показника.

Таким чином, автоматизація контролю є актуальною проблемою для суб'єктів господарювання, що обумовлено трудомісткістю процедур контролю

і необхідністю обробки великих обсягів інформації. Відсутність програмного забезпечення, яке задовольняє потреби контролерів, створює нагальну необхідність розробки повнофункціональної автоматизованої інформаційної системи внутрішнього контролю. Перспективними напрямками автоматизації контролю є організація системи попереднього контролю з урахуванням інформаційної інтеграції підсистем управління, розробка експертної системи та алгоритмів автоматизованого здійснення тематичного контролю.

Висновки до розділу 3.

Грошові кошти підприємства в 2014 та 2018 формуються в результаті його операційної діяльності, а в 2017 році - це надходження було переважно за рахунок інвестиційної діяльності. Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності в 2018 році був найбільшим, в підсумку його вистачило щоб покрити негативний рух грошових коштів від фінансової діяльності. В результаті загальний чистий рух грошових коштів за 2018 рік виявився позитивним і становив – 99,0 тис.грн. Найбільшу питому вагу в структурі напрямів розміщення і використання коштів займає збільшення основних засобів (45 %). Кошти, вкладені в основні засоби (306 тис. грн.) і в інші необоротні активи (54 тис. грн.) покриваються збільшенням власного капіталу (112 тис. грн.) лише на третину. Це означає, що основні засоби і інші необоротні активи на дві третини фінансувалися за рахунок поточних зобов'язань. Оскільки вкладення в необоротні активи є довгостроковими, можуть виникнути складнощі з поверненням цих коштів протягом року, що в майбутньому може відобразитись на платоспроможності і взагалі на фінансовому стані ПП «Карго Сервіс».

Основним напрямом вдосконалення контролю грошових потоків транспортних підприємств є застосування спеціалізованих програмних продуктів на всіх стадіях процесу контролю, починаючи із формування інформаційного забезпечення і завершуючи складанням акту перевірки.

Висновки і пропозиції

Проведене дослідження організації і методики аналізу та контролю грошових потоків на підприємстві ПП «Карго Сервіс» за період з 2014 року по 2018 рік дозволили сформулювати наступні висновки та пропозиції:

1. Управління грошовими потоками підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Оскільки, грошові потоки підприємства є багатоплановою економічною категорією, виступають інструментом оцінки, засобом платежу та заощадження, ресурсом та результатом діяльності підприємства, обумовлюють його поточне та майбутнє фінансове положення. Грошові потоки – це рух грошових активів, це система розподіленого у часі надходження і вибуття грошових коштів, їх еквівалентів, що генеруються господарською діяльністю підприємства і супроводжують рух вартості, який пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності, виступаючи при цьому зовнішньою ознакою функціонування підприємства та визначаючи його фінансовий стан і платоспроможність.

2. Проаналізувавши нормативно-правову базу та літературні джерела щодо контролю грошових потоків, необхідно зазначити наступне – сутність грошового потоку та контролю достатньо розкриті у літературних джерелах вітчизняних і зарубіжних авторів, хоча, кожний автор по своєму трактує поняття грошового потоку. В цілому, проаналізувавши діючу нині нормативну базу, можна сказати, що вона потребує подальшого удосконалення, наближення до міжнародної практики та більшої узгодженості законодавчих актів між собою.

Відповідно до додатку 1 до Н(П)СБО 1 Звіт про рух грошових коштів може бути складений за прямим чи непрямим методами, із застосуванням відповідної форми звіту: форма № 3 – за прямим методом або форма № 3-н – за непрямим методом. Підприємство може на власний розсуд обрати відповідний метод розрахунку.

Однак і сьогодні залишаються, на нашу думку, шляхи для удосконалення форми та змісту Звіту про рух грошових коштів, зокрема:

- передбачити в Примітках річної фінансової звітності показник розміру нарахованого прибутку, щоб була можливість з'ясувати зв'язок величини чистого нерозподіленого прибутку і зміни залишку грошових коштів;
- передбачити у Звіті більш розгорнуту класифікацію напрямів потоків руху грошових коштів, відокремивши від трьох традиційних розділів розділ оподаткування (виплата/відшкодування податку на прибуток). Таке нововведення дозволить проконтролювати виконавчими органами порядок сплати та відшкодування податків суб'єктів підприємницької діяльності, і відповідно стане першим кроком для виведення певної частки грошової маси країни із тіні;
- вважаємо ефективним включення до Звіту про рух грошових коштів як додаток – вивірку руху грошових коштів;
- необхідно внести зміни до наказу про облікову політику підприємства стосовно вибору методу визначення руху грошових коштів та застосування відповідної форми звіту;
- у зв'язку із застосуванням такого поняття як «додаткові статті», які формуються за умови що наведена інформація є суттєвою, необхідно акцентувати увагу керівництва підприємств на визначенні порогу суттєвості та фіксації його в наказі про облікову політику;
- потрібно встановити чітко визначену, закріплену законодавчо методику заповнення Звіту про рух грошових коштів, із наданням джерел інформації кожної статті Звіту.

3. Система внутрішнього контролю ПП «Карго Сервіс» розвинена недостатньо, функції контролю покладені на бухгалтерію. Не застосовується система оперативного планування і звітності, не здійснюється оперативний аналіз грошових потоків. Для удосконалення системи внутрішнього контролю в ПП «Карго Сервіс» було б доцільним створити посаду внутрішнього контролера, який би отримував необхідну інформацію про діяльність підприємства та здійснював контроль, результати якого виступають одним з джерел інформації для здійснення зовнішнього контролю на підприємстві. На нього будуть покладені функції: зменшення ризиків у проведенні операцій, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів; вивчення стану

бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, їх моніторинг та розроблення рекомендацій щодо удосконалення цих систем; перевірку виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва або власників; оцінку використовуваного підприємством програмного забезпечення; координація своєї діяльності з діями незалежних контрольорських фірм під час проведення зовнішнього контролю; складання та надання висновків і звітів при проведенні перевірки; що сприятиме усуненню виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

4. Застосування програмного комплексу обліково-аналітичного процесу грошових потоків дозволить підвищити оперативність обробки інформації. Так, протягом декількох хвилин можуть бути підготовлені різноманітні і деталізовані дані і розрахунки, необхідні для прийняття вірних управлінських рішень стосовно грошових потоків.

5. Проаналізувавши основні показники фінансово-господарської діяльності ПП «Карго Сервіс» робимо висновки, що 2017-2018 роки діяльності підприємства можна оцінити позитивно. Відбулось значне збільшення доходів від реалізації і, завдяки перевищенню доходів над витратами, підприємство отримало в 2018 році максимальний чистий прибуток. Це говорить про досить ефективну політику управління майновим потенціалом підприємства.

Провівши аналіз грошових потоків ПП «Карго Сервіс» можна зазначити, що чистий рух коштів за 2018 рік порівняно з 2017 та 2014 роками збільшився відповідно на 931,2 і це в основному сталося за рахунок різкого збільшення чистого руху коштів від фінансової і операційної діяльності. В 2018 році ПП «Карго Сервіс» майже повністю використало створений додатний грошовий потік, спрямувавши значну його частку в інвестиційну діяльність. Найбільшу питому вагу в структурі напрямів розміщення і використання коштів займає збільшення основних засобів (45 %). Кошти, вкладені в основні засоби (306 тис. грн.) і в інші необоротні активи (54 тис. грн.) покриваються збільшенням власного капіталу (112 тис. грн.) лише на третину. Це означає, що основні засоби і інші необоротні активи на дві третини фінансувалися за рахунок поточних зобов'язань. Оскільки вкладення в необоротні активи є довгостроковими, можуть виникнути складнощі з поверненням цих коштів

протягом року, що в майбутньому може відобразитись на платоспроможності і взагалі на фінансовому стані ПП «Карго Сервіс».

6. Контроль грошових потоків являється ефективною координуючою системою забезпечення взаємозв'язку між формуванням інформаційної бази, аналізом, плануванням і внутрішнім контролем грошових потоків на підприємстві. Застосування на підприємстві системи контролю грошових потоків дозволить значно підвищити ефективність всього процесу управління його господарської діяльності. Одним з головних напрямків удосконалення методики контролю є застосування сучасних інформаційних технологій в процесі контролю. Важливе значення контролю грошових потоків визначається його плануванням та в свою чергу використанням відповідно плану. Концентрація всіх видів плануючих грошових потоків підприємства відображається в спеціальному плановому документі – план надходження і витрачання грошових коштів, який являється однією з основних форм поточного фінансового планування. Розробка плану руху грошових потоків дозволяє оцінити стан платоспроможності підприємства; дотримання встановлених нормативів формування запасів грошових коштів; в разі необхідності – при очікуванні дефіциту грошових коштів - визначити час та обсяг необхідних надходжень грошей, організувати роботу щодо їх залучення.

Автоматизація контролю та аналізу є актуальною проблемою для суб'єктів господарювання, що обумовлено трудомісткістю процедур контролю та аналізу і необхідністю обробки великих обсягів інформації. Відсутність програмного забезпечення, яке задовольняє потреби контролерів, створює нагальну необхідність розробки повнофункціональної автоматизованої інформаційної системи внутрішнього контролю. Перспективними напрямками автоматизації контролю є організація системи попереднього контролю з урахуванням інформаційної інтеграції підсистем управління, розробка експертної системи та алгоритмів автоматизованого здійснення тематичного контролю. Застосування новітніх інформаційних технологій в процесі контролю грошових потоків дозволить підвищити ефективність управління грошовими потоками транспортного підприємства, а також оперативність і точність контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
2. Господарський кодекс України: Постанова Верховної Ради України від 16.01.2003 р. № 436-IV із змінами та допов. Редакція від 17.06.2018. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Податковий кодекс України: Постанова Верховної Ради України від 02.12.2010 р. № 2755-VI із змінами та допов. Редакція від 01.09.2018. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Бюджетний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від від 08.07.2010 № 2456-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Верховна Рада України; Закон від 16.07.1999 № 996-XIV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
6. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Верховна Рада України / Закон від 16.10.2012 р. N 5463-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.
7. Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства Фінансів України 07.02.2013 № 73 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15. Дохід : затв. наказом М-ва фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 // Бух. облік і аудит. – 1999. – № 12. – С.40 –42.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16. Витрати : затв. наказом М-ва фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 // Баланс. – 2000. – № 5 (286). – С. 29–34.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 “Основні засоби”, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 року № 92 // “Все про бухгалтерський облік” – 2001. - №37.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток", затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. №353. // Бух. облік і аудит. – 1999. – № 6. – С. 26–30.
13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9. Запаси : затв. наказом М-ва фінансів України від 20.10.1999 р. № 245 // Бух. облік і аудит. – 1999. – № 11. – С. 9–11.
14. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Національного банку НБУ від 21.01.2004 р. №22 (Редакція від

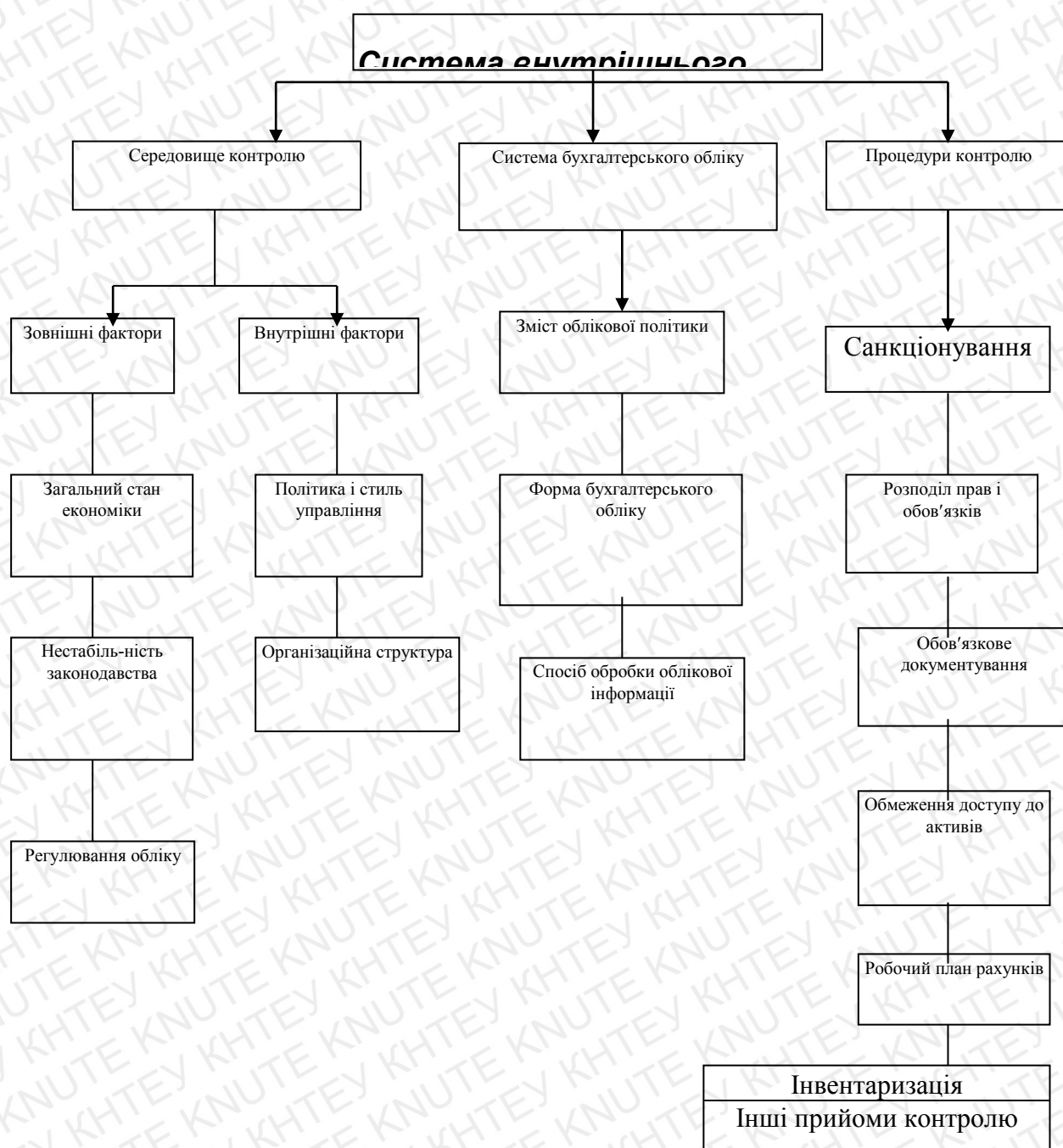
- 27.06.2019). / Електронний ресурс – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
15. Порядок ведення касових операцій у національній валюті України: Постанова Національного банку від 29.12.2017 № 148 (Редакція від 12.11.2019) / Електронний ресурс – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0148500-17>
16. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2006 року / Н.І. Гаєвська (редкол.), О.В. Селезньов (пер. з англ.). — К. : Аудиторська палата України, 2006. — 1146с.
17. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р / Електронний ресурс – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/430-2018-p>
18. Білик М.Д., Надточій С.І. Грошові потоки підприємств у мікро- та макроекономічному аспекті//Фінанси України, 2007.-№ 6
19. Білуха М. Т. Фінансовий контроль : теорія, ревізія, аудит : підручник / М. Т. Білуха, М. Г. Дмитренко, Т. В. Микитенко // вид. друге перероб. і доп.; за ред. М. Т. Білухи. – К. : Українська академія оригінальних ідей, 2006. – 888с.
20. Большой экономический словарь: 26500 терминов / А.Н. Азрилиян (ред.), О.М. Азрилиян, Е.В. Калашникова, О.В. Квардакова. – Изд. 7-е, доп. – М. : Ин-т новой экономики, 2008. – 1471 с.
21. Бутко А.Д. Прийняття рішень в аналізі та контролі капіталу торговельних підприємств : монографія / А.Д.Бутко, О.Л.Шерстюк, А.М.Пташник [та ін.]. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 276 с.
22. Ващенко І. Рух грошових потоків у державі як об'єкт моніторингу, аналізу та контролю//Банківська справа, 2003.-№6
23. Виноградова Е.В., Оптимизация управления денежными потоками предприятия: монография. / Е.В. Виноградова, А.В. Ластовенко, Т.В. Белопольская — Донецк : ДонНУЭТ, 2007
24. Германчук П. К. Державний фінансовий контроль : ревізія та аудит / П. К. Германчук, Т. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан – Київ : АВТ, 2005. – 424 с.
25. Головка В.І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека: Навч. посібник / В.І. Головка, А.В. Мінченко, В.М. Шарманська – К.: ЦУЛ, 2006. – 448 с.
26. Гордополов В.Ю. Аналіз грошових потоків в системі управління суб'єкта господарювання / В.Ю. Гордополов, І.В. Петрина // Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 18 квітня 2018 р., / у 2-х т. – Т.1 / ред. кол.: ВННІЕ ТНЕУ. – Тернопіль: Крок, 2018. – 250 с. (с. 117-119)
27. Гринчуцький В. І. Економіка підприємництва : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В.І. Гринчуцький. – К. : ЦУЛ, 2010. – 334 с.
28. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. – К.: ЦУЛ, 2009. – 423 с.

- 29.Данилишин Б.М. Сфера та ринок послуг у контексті соціальної модифікації суспільства: [монографія] /Данилишин Б.М., Куценко В.І., Остафійчук Я.В. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2005. – 328 с.
- 30.Івахненко В. М. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. / В. М. Івахненко. - К. : Слово, 2010. - 345 с.
- 31.Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз : підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній ; за ред. проф. А.Г. Загороднього. — Вид. 3-тє, переробл. і доповн. — К. : Знання, 2008 — 487 с.
- 32.Киселева Т. К. Финансовый анализ и его роль в управлении : метод. пособие. — 4-е изд., перераб. и доп. / Т. К. Киселева — З. : ЗЦНТЄІ, 2008. — 159 с.
- 33.Лігоненко Л.О. Управління грошовими потоками: / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник, Навч. посіб. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2005. – 255 с..
- 34.Ліщинська Л.Б., Шкорба І.В. Основні проблеми та необхідність змін у системі державного фінансового контролю України // Сучасні проблеми фінансово-господарського контролю: Матеріали Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції (21 листопада 2008 р.) / редкол.: П.П. Мазурок, Б.М. Одягайло, О.В. Плотніков та ін. – Кривий ріг: КЕІ КНЕУ, 2008. - С.54-56.
- 35.Макконнелл Кэмпбелл Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика : пер. с англ. / Кэмпбелл Р. Макконнелл, Стэнли Л. Брю. – 16-е изд. – М. : Инфра-М, 2007. – 939 с.
- 36.Мазаракі А.А., Геєць В.М. та ін. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація): Навчальний посібник/ за. ред. А.А. Мазаракі. – 2-ге вид., допов. – К.: КНТЕУ, 2011. – 296 с.
- 37.Марченко Д.М., Яровенко Г.М. Автоматизовані інформаційні системи управління - ресурс підвищення ефективності внутрішнього контролю підприємств / Д.М. Марченко, Г.М. Яровенко // Актуальні проблеми економіки, 2006.-№ 10(64)
- 38.Матвієнко П.В. Концентрацію грошових потоків - на рівень державної політики//Економіка та держава, 2007.-№ 1
- 39.Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник / Є.В. Мних.– К.: Знання, 2011. – 630 с.
- 40.Мних Є. В. Державний фінансовий аудит : методологія та організація: монографія / Є В. Мних, М. О. Никонович, С. В. Бардаш, Н. С. Барабаш, К. О. Назарова, О. Т. Олендій ; за ред. Є. В. Мних. – К. : КНТЕУ, 2009. – 319с.
- 41.Мних Є.В. Фінансовий аналіз : підручник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014, - С. 536..
- 42.Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : підручник / Є.В. Мних. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 514 с.
- 43.Мних Є.В. Контроль в системі інноваційного менеджменту підприємств / Є.В. Мних, С.В. Бардаш, О.А. Шевчук [та ін.]; за ред. Є.В. Мниха. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 452 с.
- 44.Несходовський І.С. Інформаційні системи і технології фінансового контролю : навч. посіб. / І. С. Несходовський – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. - 231 с.

45. Несходовський І.С. Контроль грошових потоків торговельного підприємства в умовах застосування новітніх інформаційних технологій // Бухгалтерський облік і аудит, 2004. - №6
46. Папіріна О.А. Складання звіту про рух грошових коштів / О.А. Папіріна // Баланс, 2006. - №6
47. Побережець О. В. / Методика обліково-аналітичного забезпечення системи управління грошовими потоками суб'єктів макроекономічного середовища / О. В. Побережець // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління., 2017. Том 16. Вип. 3 (37) с. 55-68
48. Прокопенко І. Ф. Методика і методологія економічного аналізу: навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін. — К. : Центр навчальної літератури, 2008. — 430 с.
49. Прохар Н. В. Особливості та дискусійні аспекти фінансової звітності відповідно до Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку/Н. В. Прохар/ ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2013. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/1814/1/Стаття%20Ф3%20за%20НПСБО.pdf>
50. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. — М. : ИНФРА-М, 2007. — 494с. — (Библиотека словарей "ИНФРА-М").
51. Рогозян Л. Є. Ревізія і контроль : навч. посіб. / Л. Є. Рогозян, В. В. Вахлакова. – Алчевськ : ДонДТУ, 2009. – 218 с.
52. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г.В. Савицька. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
53. Самуэльсон Пол А. Экономика : / Пол А. Самуэльсон, Вильям Д. Нордхаус; [пер. с англ. О.Л. Пелявский] – 18-е изд. — М.; СПб.; К. : Вильямс, 2007. — 1358с.
54. Ситник Г.В. Система інформаційного забезпечення управління грошовими потоками підприємства//Економіка і підприємництво: стан та перспективи.- К., 2004 №3
55. Сич Є.М. Стратегічний аналіз : навч. метод. посіб. / Є.М. Сич, О.В. Пилипенко, М.С. Стасишен. – К. : Каравелла, 2010. – 304 с.
56. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ С.С. Черниш– Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 310с.
57. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою. (Проблеми теорії, організації, методології) / В.О. Шевчук. – К. : Київ. держ. торг.-екон. ун-т, 1999. — 370с.
58. Яструбецька Л.С. Грошові потоки в оцінці інвестиційного проекту підприємства//Фінанси України.-К., 2005 №5
59. Ясишена В.В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація / В.В. Ясишена // Економічний аналіз. – 2008. - № 2 (18). – С. 321-324.

Схема грошових потоків підприємства

Структура системи внутрішнього контролю

Анкета –тести вивчення середовища внутрішньогосподарського контролю

ПП «Карго Сервіс»

Питання	Відповідь	Примітки
1	2	3
Філософія і стиль управління		
Чи приймаються рішення і здійснюється оперативне управління однією особою?	-	
Чи має керівництво підстави для перекручення фінансової звітності?	-	
Чи надається достатня увага організації системи внутрішнього контролю?	+	
Організаційна структура підприємства		
Чи узгоджений розподіл прав, обов'язків і відповідальності із організаційною структурою підприємства?	+	
Чи здійснюється санкціонування господарських операцій керівництвом відповідного рівня?	+	
Органи управління		
Чи регулярно проводяться: збори, наради?	-	
Чи оформлені рішення зборів (нарад) протоколами?	+	
Чи існує спеціальний орган (посада) внутрішнього контролю?	-	
Методи делегування прав і обов'язків		
Чи враховує існуючий розподіл прав і обов'язків: особливості господарської діяльності?	+	
Чи встановлені: показники оцінки результатів діяльності осіб(підрозділів)?	-	
заходи заохочення / стягнення?	+	
Чи укладені договори про матеріальну відповідальність	+	
Чи розроблені на підприємстві посадові інструкції	+	
Методи управлінського контролю		
Чи застосовується система оперативного планування і звітності?	-	
Чи встановлюються причини і винуватці відхилень від встановлених показників?	+	
Чи здійснюється аналіз господарської діяльності: оперативний	-	
періодичний	+	
Чи передбачені процедури попередження і виявлення несанкціонованих операцій, помилок у документах?	+	
Чи здійснюється інвентаризація у всіх випадках, передбачених законодавством?	+	

1	2	3
Внутрішній контроль		
Чи здійснюються на підприємстві функції внутрішнього контролю?	+	
Яка підпорядкованість органу внутрішнього контролю?	-	
Чи застосовується письмова звітність про роботу органу внутрішнього контролю?	-	
Кадрова політика		
Чи має персонал відповідний професійний рівень?	+	
Чи розуміє персонал покладені на нього обов'язки?	+	
Чи не висока плинність кадрів?	+	
Зовнішній вплив		
Чи здійснюється контроль контролюючими органами?	+	

А.

Побудова системи інформаційних звітних показників по кожному виду контролю грошових потоків

Б.

Розробка системи спільних (аналітичних) показників, що відображають фактичні результати досягнення передбачених кількісних стандартів контролю

В.

Визначення структури і показників форм контрольних звітів виконавців

Г.

Визначення контрольних періодів по кожному виду контролю грошових потоків і кожній групі контролюючих показників

Д.

Встановлення розмірів відхилень фактичних результатів контролюючих показників від встановлених стандартів

Е.

Виявлення основних причин відхилень фактичних результатів контролюючих показників від встановлених стандартів

Зміст і послідовність основних етапів побудови системи моніторингу контролюючих показників грошових потоків підприємства

Класифікація власних методичних прийомів контролю, які використовуються в контрольному процесі

Структура грошових потоків за видами діяльності ТОВ "Авеста" в 2014-2018 роках

Показники	оди- ниці ви- міру	2014 р.	Питома вага за видами діяльності, %	2017 р.	Питома вага за видами діяльності, %	2018 р.	Питома вага за видами діяльності, %
Чистий рух коштів від операційної діяльності	тис. грн.	422,0	14066,7	-59,0	173,5	319,0	322,2
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	тис. грн.	-172,0	-5733,3	307,0	-902,9	-481,0	-485,9
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	тис. грн.	-247,0	-8233,3	-282,0	829,4	261,0	263,6
Чистий рух коштів за звітний період	тис. грн.	3,0	100,0	-34,0	100,0	99,0	100

Модель контрольно-ревізійного процесу.

Джерела інформації, що застосовується для перевірки касових операцій

Група документів	Документ
Узагальнюючі регістри обліку і звітності	Головна книга, баланс підприємства (форма №1)
Синтетичні регістри обліку касових операцій, грошових коштів	Журнал-ордер №1, №2 та відомості №1а, №2а.
Синтетичні регістри обліку розрахунків з підзвітними особами	Журнал-ордер №7
Аналітичні і первинні документи з обліку касових операцій	Касова книга, прибуткові і видаткові касові ордери, чеки на отримання готівки, виписки банку
Первинні документи обліку розрахунків з підзвітними особами	Авансові звіти, посвідчення на відрядження, виправдані документи, акти і відомості на закупівлю тощо
Зовнішні документи	Повідомлення банків про встановлення ліміту каси та ін.

Схема контролю операцій по грошових коштах на рахунках підприємств